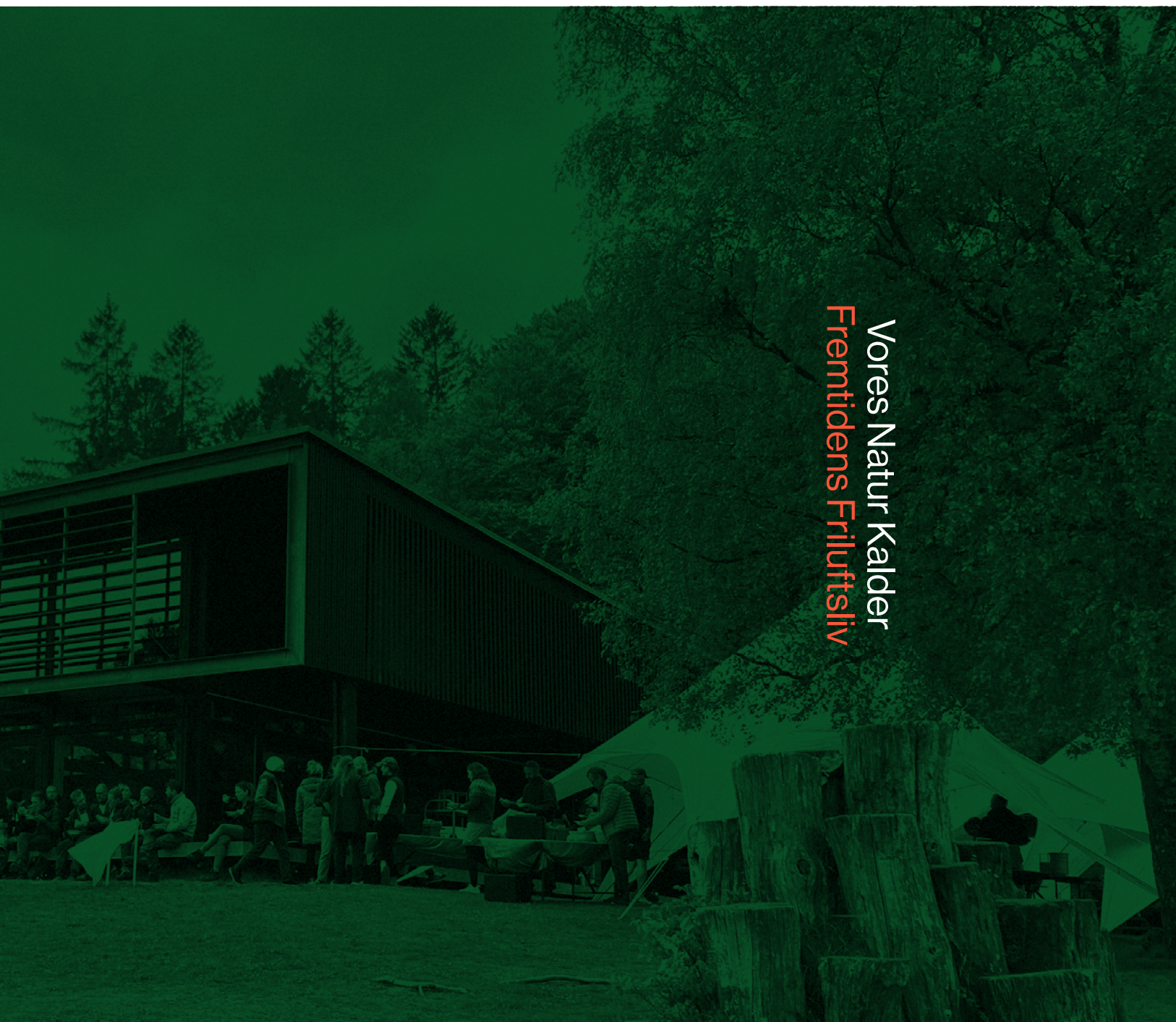

Nr. 119
Juli 2023

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

Dansk Friluftsliv

Vores Natur Kalder
Fremtidens Friluftsliv

Fremtidens Friluftsliv

Velkommen til udgivelsen for konferencen Vores Natur Kalder – Fremtidens Friluftsliv. Dette nummer af Dansk Friluftsliv er en særudgave, hvor vi har dedikeret hele bladet til konferencens mangfoldige indhold. Du sidder enten med dette blad foran dig nu, fordi du var med på konferencen, eller fordi du er medlem af foreningen Dansk Friluftsliv.

Konferencens tema, Fremtidens Friluftsliv, er inspireret af Dansk Friluftslivs klumme med samme navn, som har været bestyret af Tejs Møller og Christian Moestrup Andersen. Gennem de sidste tre år har Tejs og Christian vedholdende insisteret på at fastholde er fokus på bæredygtighed i relation med friluft vejledning og pædagogisk friluftsliv. Dette fokus på bæredygtighed i friluftslivets mange forskellige aspekter er nu efterhånden i gang med at slå rod i friluftsdanmark, hvilket artiklerne i dette nummer af Dansk Friluftsliv afspejler. Det er også på høje tid.

Tejs og Christian: Tusind tak for jeres vedholdenhed. Jeres arbejde er både meget vigtigt og meget værdsat. Vi må håbe at næste konference kommer til at handle mere eksplicit om bæredygtig omstilling indenfor pædagogisk friluftsliv og ikke mindst hvordan vi som fagprofessionelle kan forholde os til de økologiske kriser gennem vores arbejde.

Et evigt dilemma til disse friluftskonferencer handler om, hvordan man på en og samme tid både får videreformidlet så meget ny viden som muligt, samtidig med at friluftsånden kan mærkes gennem konferencen. Det er en delikat balance, hvor der både skal være tid nok til bålsnakke med fagfæller, man endnu ikke kender, og til alle de gode oplæg. Det er interessant hvordan vi år efter år ender med at tumle fortravlede rundt i kaffepauserne mens vi hører hvordan det går med en tidligere kollega og forsøger at lokalisere det næste oplæg i rækken. Der må være grobund for at kunne udvikle et konferencekoncept, som i endnu højere grad værdsætter friluftslivets værdier og måske tør nytænke formidling af viden på en måde, hvor naturen, sanserne, samtalerne og kroppen er mere i spil, og hvor tiden ved den fælles skærm i front og stolerækkerne fylder mindre.

Med håbet om at friluftsånden når frem til dig gennem bidragene i dette nummer af Dansk Friluftsliv, ønskes du rigtig god læselyst.

Katrine Caspersen

Indhold	
Bag Vores Natur Kalder III	08
Vi må tage teknologiens indvirkning på friluftslivet alvorligt	10
Fremtidens friluftsliv skal ha’ ‘Nature Connectedness Mindset’	14
”Fuglekiggerne lærte mig at se”	18
Naturapps i fremtidens friluftsliv	22
Børn skal have jord under neglene og gulerødder i maven	26
Fremtidens friluftsliv er for alle	32
Kan friluftsliv redde verden?	36
Netværkslandskab: Fællesskaber og samtaler på konference om Fremtidens Friluftsliv	40
Bæredygtig adgang til naturen med en bæredygtig rekreativ infrastruktur	42
Hvilken outdoor type er du?	46
Udlodningsmidler til Friluftsliv skal få flere ud i naturen	50

Foreningens bestyrelse

Formand
Tanya Uhnger Wünsche
2684 3880
tanya@needfornature.dk

Næstformand
Christian Aage Bollerup Mortensen
2812 8766
christian.aage@gmail.com

Sekretær og kasserer
Jesper Lind Nielsen
5151 4204
thor_dk@hotmail.com

Redaktør
Katrine Caspersen
504 15089
katrinecaspersen@hotmail.com

Bestyrelsesmedlem
Stine Lindstøl Spørring
6068 2921
stine_spoerring@hotmail.com

Grafisk design
Benjamin Robin Graahede
Benjamin@no22studio.com

Korrektur
Christian Moestrup Andersen

Forsidebillede
Vores Natur Kalder

Næste udgivelse
Efterår 2023

ISSN 0909-0614

Foreningens formål

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv.

Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker.
Bladet udgives af Dansk Friluftsliv - forum for natur- og friluftsliv og udkommer tre gange årligt.

Annoncering

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1.500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

Bag Vores Natur Kalder III

Af Tanya Uhnger Wünsche

Friluftsliv er i konstant forandring. Med temaet “Fremtidens Friluftsliv” inviterede parterne bag Vores Natur Kalder-konferencerne alle aktører i friluftslivsdanmark til at komme med bud på, hvordan fremtiden tegner sig for dansk friluftsliv.

Historikken

I Danmark har der de seneste 12 år været afholdt en række nationale friluftskonferencer. Temaerne har spændt vidt over muligheder og begrænsninger, natur- og nationalparker, børn og unge og bæredygtighed. Med konferencen i 2020 fødtes konferencenavnet *Vores Natur Kalder*. Et navn vi har valgt at videreføre for at bevare fokus på det kald, vi oplever naturen have efter mennesket – et kald efter at komme mere ud, et kald efter at øge opmærksomheden på friluftslivets potentiale og i stigende grad et kald efter, at vi agerer forsvarligt, når vi er ude.

Partnerskabet bag konferencerækken består af Aarhus Universitet, Center for Børn og Natur, Københavns Universitet, Syddansk Universitet og Foreningen Dansk Friluftsliv. I årenes løb har andre partnere deltaget i konferenceplanlægningen, og vi er altid åbne for forslag og initiativer til samarbejde, skulle du ligge inde med det perfekte sted, tema eller programforslag.

Konferencens mål

Formålet med afholdelse af hyppigt tilbagevendende nationale friluftskonferencer er at skabe et rum hvor vi, de fagprofessionelle i friluftslivsdanmark, kan møde hinanden. Møder på tværs af sektorer, fagområder og jobbeskrivelser. Men også møder, hvor vi er enige om værdien af og behovet for grundsubstansen friluftsliv. Samtidig med at vi mødes inden for vores interessefællesskaber, er det altid et ønske, at når en større samling friluftsfolk mødes, vil det tiltrække omverdenens opmærksomhed. Derfor har der været tradition for at invitere lokal- og folketingspolitikere, medier m.m. ind i konferencerne, for at bede de tilmeldte deltagere tage en ikke-friluftskollega med under armen og i det hele taget gå tilbage i deres bagland og berette om deres udbytte af konferencerne. Sidst men ikke mindst er det et mål for konferencerækken, at vi tager både aktuelle og almengyldige tematikker op, så vi både kan dække bredt, men også diskutere dybt.

Temaet Fremtidens Friluftsliv

Friluftsliv er altid foranderligt og har været det, siden før vi benævnte det *friluftsliv*. Friluftsliv som aktivitetspalet er i konstant forandring – der kommer nye trends til, og mulighederne og lysten til at afprøve friluftsliv på SUP-board, fatbike eller i luften er i konstant bevægelse.

Friluftsliv som løftestang har desuden i det seneste årti været meget på tale – værdien af friluftsliv som en katalysator for noget større, noget andet end den blotte aktivitet, og som en håndsrækning ind i sundheds-, lærings- eller udviklingsarenaer. Det har fået nye sektorer øjne op for friluftslivets værdi. Friluftsliv som livsstil er begyndt at vinde frem – det er moderne at tænke økologisk, agere respektfuldt og overveje, om man burde tilsidesætte egne behov - og det regenerative er i fremgang.

Under temanavnet Fremtidens Friluftsliv besluttede vi derfor at åbne pandoras æske: at se hvad der gemte sig derude af tanker, spådomme og håb om, hvordan fremtidens friluftsliv kunne se ud.

Open call

Netop på baggrund af temaet *Fremtidens Friluftsliv* besluttede vi at forsøge os med en open call-løsning. På forskningskonferencer er der ofte tradition for, at deltagere selv melder ind med ideer til oplægstemaer, og at conferenceprogrammet formes

herefter. Denne model valgte vi i konferenceledelsen at indføre på konferencen, som dermed bærer præg af både at rumme nyeste forskning og de nyeste erfaringer fra praksis.

I november modtog vi derfor rigtig mange forslag til oplæg og workshops – flere end vi kunne få plads til i programmet. Overvældet over både antal og bredde kreerede vi en række oplægstemaer som gjorde det relevant at deltage i en fuld halvanden times session.

Følgende bredde af temaer var repræsenteret på konferencen:

- digitalt friluftsliv
- naturforvaltning
- støtte til friluftsliv
- børn og unge
- natur og sundhed
- særlige målgrupper
- friluftsliv og faciliteter
- natur og unge på kanten
- science og SFO
- det blå friluftsliv

Ud over oplæg bød conferenceprogrammet på en række interessante workshops om matematik i naturen, nye tendenser i lederskab og gruppeprocesser, friluftslivet frem mod 2023 samt en om, hvordan vi redder verden gennem friluftsliv. Denne sammensætning gjorde, at vi sammen fik kreeret en conference med stort blik for alle de forskelligheder det danske friluftsliv rummer anno 2023 og fremadrettet.

Back to basics

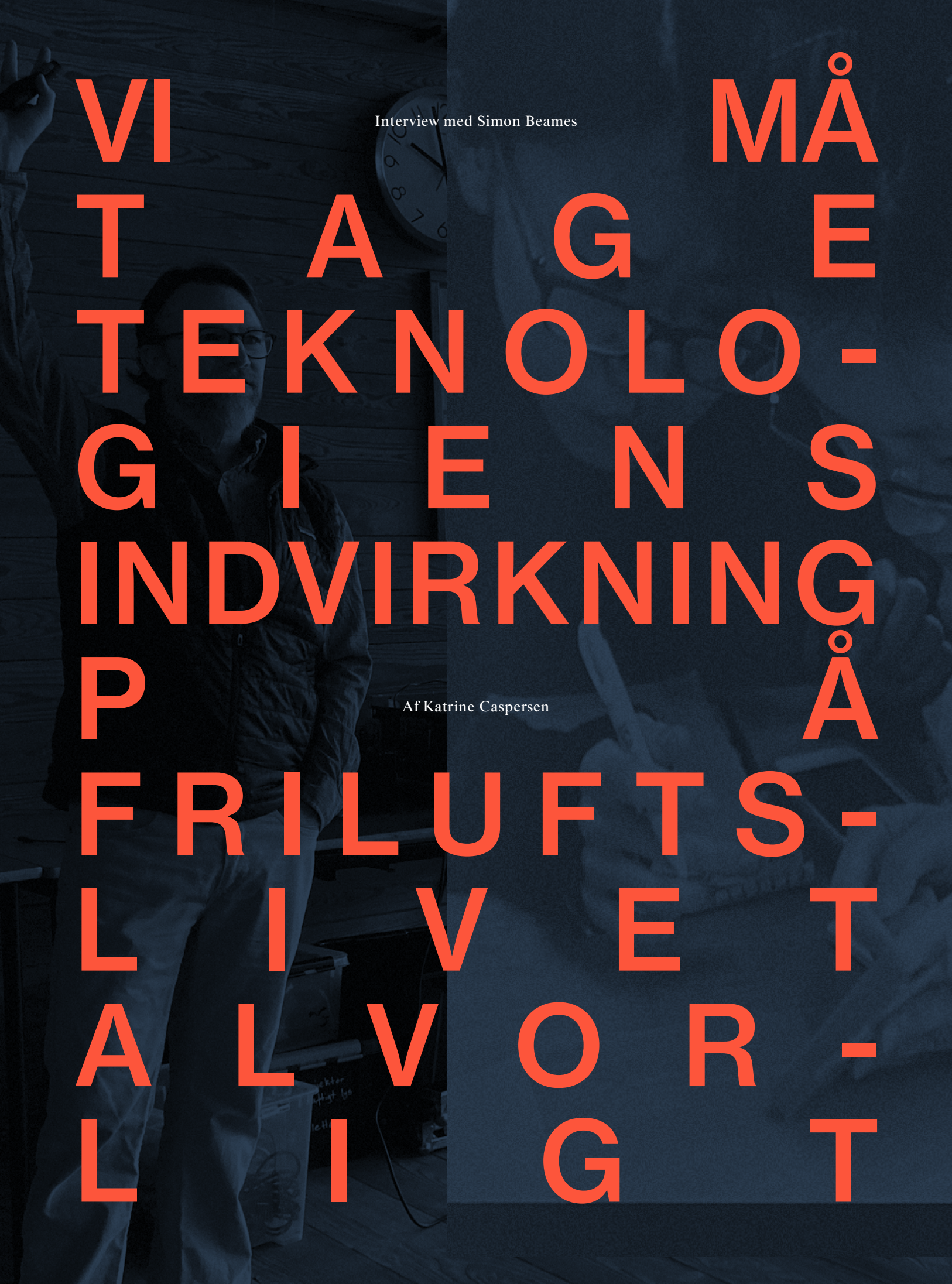
Da konferencen bare er vokset og vokset (sammen med interessen for friluftsfeltet), var vi efterhånden rykket ind i meget store conferencevenues, med hvad der dertil følger af bekvemmeligheder. Vi mærkede i konferenceledelsen alle at have lyst til at sikre alle deltagere en friluftskonference med fokus på både det friluftsliv, der er genstand for forskning, og på det oplevede friluftsliv. Derfor blev Vores Natur Kalder III afholdt der, hvor konferencerækken startede, nemlig på Spejdercenter Sletten ved Ry.

Her kunne vi alle sove i telt, varme os ved bålet, bruge lavvoer som workshoprum og nyde vores bålmåltider, som var vi på friluftstur – på rendyrskind og med muggen i hånden. Og samtidig havde vi adgang til Det Ny Slettens flotte sale m.m. Tilsvarende var der også færre deltagerpladser på konferencen end tidligere, bare tre eller fire parallelle sessioner og dermed færre oplæg at lytte til end på vores kæmpe konferencer. Dette bevirkede, at flere havde hørt de samme oplæg og deltaget i de samme diskussioner og dermed havde et fælles fagligt ståsted at starte en samtale med en ny friluftskollega ud fra.

Tak for jeres deltagelse – og på gensyn!

Teamet bag Vores Natur Kalder III 2023, Søren Andkjær, Søren Præstholt, Astrid Grunert Rantorp, Anne Pihl Clausen, Sessel Elmstrøm og Tanya Uhnger Wünsche

Tanya Uhnger Wünsche Dansk Friluftslivs repræsentant i konferenceledelsen

VI T TEKNOLO- G INDVIRKNING P FRILUFTS- L ALVOR- L

MÅ E G O- N S Å S- T - T

Interview med Simon Beames

Af Katrine Caspersen

PROFESSOR I OUTDOOR STUDIES
SIMON BEAMES INDLEDTE VORES
NATUR KALDER III-KONFERENCEN
MED EN KLAR OPFORDRING
TIL DANSK FRILUFTSLIVS
FAGPROFESSIONELLE: TAG BØRN
OG UNGES BRUG AF SMARTPHONES
OG SOCIALE MEDIER ALVORLIGT
OG INDDRAG TEKNOLOGIEN I JERES
PRAKSIS. EFTER HANS OPLÆG
FANDT VI ET ROLIGT STED PÅ
SLETTEN TIL ET INTERVIEW

Vi kommer ikke uden om den. Telefonen med dens sociale medier er en integreret del af vores hverdag – også når vi er på tur. De gælder for os voksne, men i særlig grad for unge. Ni ud af ti børn på ti år i Danmark har en smartphone, så telefonerne er massivt til stede i børn og unges liv. Og hvis den skandinaviske friluftslivspraksis ikke skal ende med at blive reduceret til et aftenbål på hytteturen, bliver fagprofessionelle inden for pædagogisk friluftsliv nødt til at anerkende det som en kendsgerning.

Sådan lyder Simon Beames' analyse af den aktuelle skandinaviske friluftslivsspraksis, hvor han især betoner betydningen af fagprofessionelle med fingeren på den teknologiske puls: "Salen i dag var fuld af virkelig dedikerede mennesker. Vi prøver at arbejde med det, vi mener er vigtigt, og vi forsøger at gøre vores arbejde så godt som muligt. Vi ønsker virkelig at have en positiv indflydelse på vores deltagere og studerende. Men hvis vi ikke tænker grundigt nok over vores praksis, kan de gode intentioner være ligegyldige. Så kan vores praksis have konsekvenser, vi ikke havde tænkt på, og som vi ikke engang opdager."

Simon Beames slår et slag for en mere intentionel tilgang til, hvordan og hvorvidt vi som fagprofessionelle vælger at inkludere telefoner i friluftslivsaktiviteter:

"De fleste af os, som arbejder udenfor, kan blive mere intentionelle i vores brug af mobiltelefoner: Hvorfor tager vi denne teknologi med udenfor? Hvordan hjælper den mig til at komme tættere på mit planlagte mål med min friluftslivsaktivitet?"

Telefonen er lige så vigtig som armen på kroppen

For Simon Beames er det ikke tilstrækkeligt at have en klar didaktisk plan for brugen af telefoner i pædagogisk friluftsliv, hvis vi ikke samtidig er nysgerrige på de unges livsverden og telefoners betydning i deres liv. Der er en reel risiko for, at de gode intentioner med vores analoge friluftslivsaktiviteter overskygges af dårlige oplevelser for de unge, hvis ikke vi dybtgående sætter os ind i deres relation til teknologi og sociale medier:

"Det er så fascinerende. I mit perspektiv, som en generation x-person, vil min umiddelbare tanke være: 'Lad din telefon blive tilbage, i de tre timer vi er udenfor, det kommer ikke til at gøre ondt på dig'. Men det jeg kan se i mine ph.d.-studerendes data, er, at dette virkelig er en stor ting for børnene og de unge. Det forstår vi ikke som voksne. Hvis du siger til børn, at de skal efterlade deres telefon, føler de sig nærmest krænkede. Det er virkelig stressende for dem. Telefonen er en så vigtig en del af dem, så det at fjerne telefonen fra dem nærmest er som at amputere en vital del af deres krop. Det er svært for mig at forstå. Men jeg bliver nødt til at være mere opmærksom på det. Jeg gør mig umage for at forstå unge i dag."

Anerkendelsen af, at unge har et andet forhold til telefoner, end Simon Beames selv har, tydeliggør for ham, hvor hurtigt han som voksen kan fremstå bedrevende og glemme idealet om medbestemmelse i sin iver efter at give unge mennesker et pusterum fra deres telefon, når de er på tur. Derfor er det vigtigt at tage de unge med på råd, når en

kommende friluftslivsoplevelse planlægges:

”Jeg anser ikke mig selv som ekspert i smartphones og sociale medier i friluftsliv. Jeg tænker virkelig, at vi bliver nødt til at arbejde sammen med vores deltagere, så de får indflydelse på at forme deres friluftslivsoplevelse. Jeg tror, der bliver nødt til at være et element af medbestemmelse for deltagerne, og jeg tænker, at vi er nødsagede til at forhandle mere med vores deltagere fremfor at bestemme over dem. Lad os være mere intentionelle og lad os inkludere alle i diskussionen.”

Glansbilledet, der ekskluderer

Simon Beames undrer sig over, hvorfor personer i kørestol, mennesker med minoritetsbaggrund og LGBTQ+-personer i så ringe grad er repræsenteret på sociale medieprofiler hos toneangivende friluftslivsorganisationer. Og han påtaler det ansvar for en inkluderende praksis, som efter hans opfattelse følger med tilstedeværelsen på sociale medier:

”Vi bliver nødt til at tænke mere omhyggeligt over de budskaber vi poster gennem vores organisationers sociale medier. Der er mennesker, der føler sig ekskluderede på friluftslivsorganisationers sociale medier. Og det er ikke engang sikkert, at vi opdager det. Det er ikke, fordi vi har noget imod mennesker med for eksempel et handicap, eller at vi ikke vil forholde os til det, hvis vores deltagere skulle have brug for en kørestol, have brug for ekstra hjælp eller for at vi modificerede aktiviteten. Ingen af os ville ekskludere på den måde, men måske kommer vi til at ekskludere, uden at det var intentionen. Vi bliver nødt til at være mere opmærksomme og betænksomme.”

FRILUFTSLIV SKAL VÆRE EN DEL AF LØSNINGERNE PÅ DE STORE SAMFUNDSUDFORDRINGER

Et andet tema, der også fyldte for Simon Beames i både interviewet og i hans oplæg, var temaet om friluftsliv som en del af den politiske dagsorden og friluftsliv som en del af løsningen på nogle af de store samfundsudfordringer, vi står over for i dag i Skandinavien og resten af verden.

What is friluftsliv's raison d'être in Scandinavian society today?

”In my view there are three main categories of problems: One is climate change and loss of biodiversity. One is diversity and inequalities. And one is health and wellbeing, especially mental health. Those three elements are going to feature somewhere in the policy documents. Friluftsliv can help address these big problems.”

Why isn't friluftsliv part of the political discussion today?

”I think the argument: 'Friluftsliv is good' is actually not strong enough in itself. If we want to be taken seriously by policymakers and by funders, we need to show that friluftsliv has a role to play in addressing the biggest problems in our time. I see an assumption in the political rhetoric where friluftsliv is seen as 'really good', and the research is saying that it is 'really good' for your head and your body. But where is the money to support that? Where does the government promise that everybody will have access and opportunities to have friluftsliv-experiences several times a week? Because in my view that might actually help address these big issues.”

How does friluftsliv become a part of the solution of the big societal issues in Scandinavia?

”There is evidence to show that friluftsliv can be very effective for increasing health and wellbeing, can make people really understand issues of sustainability, and can be a great way to bring people of diverse populations together. We all know that. But if we are not able to keep up with societal trends, I think we risk friluftsliv being left behind and not being an integral part of day-to-day society. Everybody here just becomes a bunch of weirdos on the sidelines. If we want a place at the table of addressing these big issues of our time, we need to be 'in there', leading from the front and show good examples. I think we can be one part of the solution to address these big issues of today. And I think we need to educate ourselves to make sure we are accessible, engaging and relevant for young people. Otherwise, we risk getting left behind.”

TRE TAKE-AWAYS FRA SIMON BEAMES' OPLÆG.

1. When considering the adoption of mobile devices, start with the intended learning outcomes. What is the best way for them to be reached? How might it use / or not use mobile technology?
2. For young people, anxiety due to being separated from their phones is serious. Expectations about mobile use while on program need to be discussed long before programs begin.
3. As influencers, we have a big responsibility. We have the power to shape friluftsliv practices through our own social media channels. Let us review our policies and practices around SoMe and friluftsliv.

Rather than passively responding to our changing friluftsliv as it happens around us, let us actively lead the way into fremtidens friluftsliv!

SIMON BEAMES is Professor of Outdoor Studies at the Norwegian School of Sport Sciences. Before getting into academia, Simon worked for 10 years as an outdoor instructor with young people, both leading expeditions and teaching skills courses.

While at the University of Edinburgh from 2005 to 2019, Simon created Outdoor Journeys, which is a pupil-driven approach to facilitating place-responsive, cross-curricular outdoor learning.

Simon has published five books: Understanding Educational Expeditions, Learning Outside the Classroom, Outdoor Adventure and Social Theory, Adventurous Learning and Adventure & Society.

He still loves teaching outdoors in wild and remote settings, as well as in nearby urban ones.

Fremtidens friluftsliv skal ha' 'Nature Connectedness Mindset'

Mennesker drives af forskellige motivationstyper. Jeg drives ofte af undren, bekymring, eller behov for at ændre på noget. Alle tre 'drivere' har været til stede i mig i tilblivelsen af ideen om *Nature Connectedness Mindset*.

Af Tanya Uhnger Wünsche

Jeg undrer mig over ...

Hvad det er, vi gør ved vores børn?

Studier indikerer en markant nedgang i børns tid brugt på leg udendørs og i naturen til fordel for indendørsaktiviteter og skærmtid (Burdette & Whitaker, 2005). Denne ændring i børns adfærd har bekymrende konsekvenser for deres trivsel og udvikling, da manglen på tid tilbragt i naturen berøver børn muligheden for at udforske og forbinde sig med den naturlige verden omkring dem. Børn har i stigende grad mindre viden og oplevet forbundethed med den naturlige verden, hvilket kan føre til naturfremmedhed, frygt for at opholde sig i natur og mangel på forståelse for biologiske processer, økosystemer m.m. (Chawla, 2007). Denne mangel på naturforbundethed kan have langvarige konsekvenser for både individet og miljøet, da børn har brug for at lære om og respektere den naturlige verden for at kunne blive ansvarlige og bæredygtige voksne.

Der er identificeret en række barrierer så som manglende adgang til naturområder, sikkerhedsbekymringer og mangel på tid og ressourcer, som påvirker børns muligheder for at udforske og engagere sig i naturen (Pretty et al., 2009). Disse barrierer skaber en skævvridning i børns oplevelse og forståelse af naturen. Det er afgørende at adressere disse hindringer og skabe adgang til sikre og tilgængelige naturområder for børn. Børns begrænsede tid i naturen er desuden blevet forbundet med en række sundhedsmæssige udfordringer, herunder øget risiko for overvægt, lavere fysisk udholdenhed og øget risiko for psykiske problemer (Hofferth & Curtin, 2005; Taylor et al., 2002). Naturen spiller altså en afgørende rolle for børns fysiske og mentale velbefindende, og manglen på naturkontakt kan have alvorlige konsekvenser for deres sundhed og trivsel. Studier viser endvidere, at kontakt med natur kan have positive indvirkninger på børns kognitive udvikling, koncentrationsevne og kreativitet samt fremme læring i forskellige fagområder. Hvis børn fratages muligheden for naturoplevelser, ødelægger vi dette grundlag (Kellert, 2005; Waite & Davis, 2007). Naturen er en kilde til nysgerrighed, inspiration og læring for børn, og det er afgørende at integrere naturen i deres daglige liv og dannelse (Hartmeyer & Præstholm, 2021), så vores livsstil ikke katalyserer *Nature Deficit Disorder* i fremtidens børnegenerationer (Louv, 2005). *Nature Deficit Disorder* er et begreb, der beskriver det tab af kontakt og relation til natur, som mange børn oplever som følge af det moderne samfunds livsstil og teknologiske afhængighed. Børn bruger i stigende grad mere tid indendørs på skærbaseret rekreation (Schilhab, 2021) og har færre

muligheder for at udforske og engagere sig i naturen. Dette kan have alvorlige konsekvenser for deres fysiske og mentale velbefindende samt deres forståelse for og værdsættelse af miljøet. Mangel på naturkontakt og -forbundethed påvirker ikke kun børnene, men også miljøet som helhed. Børns forbindelse til naturen er afgørende for at skabe fremtidige generationer af miljøbevidste og bæredygtige individer. Uden den indre forståelse for og kærlighed til naturen kan det være svært at forvente, at den opvoksende børnegeneration vil tage ansvar for at bevare og beskytte vores økosystemer.

Med et efterhånden ganske stærkt forskningsmæssigt belæg for konsekvenserne af en naturfjern barndom, undres jeg over, hvad det er, vi byder vores børn, og hvordan det blev sådan, at lektiepres tager tid fra fri leg, og at tablets er et gode, som børn i dag føler de har krav på ...

Hvad er det, vi gør ved os selv?

Dalende mental sundhedstilstand har i de senere år fået øget opmærksomhed i Danmark. Ifølge Sundhedsstyrelsen (2021) lider omkring 20 procent af danske voksne af en eller anden form for mental lidelse. Et af de områder, der har været fokus på, er arbejdsrelateret stress og udbrændthed. Flere undersøgelser peger på stigende stressniveauer og belastninger i arbejdslivet (Dansk Arbejdsmiljø Institut, 2020). Den moderne arbejdskultur og de høje forventninger kan have negative konsekvenser for medarbejdernes mentale helbred. Undersøgelser viser desuden, at unge oplever en øget forekomst af angst, depression og ensomhed (Mental Sundhed, 2021). De faktorer, der bidrager til denne stigning, er komplekse og omfatter blandt andet sociale medier, skolerelateret præstationspres og øget konkurrence.

Vores moderne livsstil, kravene på arbejdspladsen, sociale forventninger og teknologiens konstante tilstedeværelse har skabt et miljø, hvor stressniveauerne er stigende. I denne artikel vil vi udforske fakta om stress i dagens samfund og de alvorlige konsekvenser, det kan have på vores fysiske og mentale velbefindende. Ifølge Verdenssundhedsorganisationen (WHO) betragtes stress som en af de største globale sundhedsudfordringer i det 21. århundrede. Disse udfordringer kalder på øget opmærksomhed og handling. Vi ved, at det er afgørende at investere i forebyggelse, tidlig intervention og behandlingstilbud for at sikre, at mennesker med mentale lidelser får den nødvendige støtte. Vi ved, at mennesket har behov for et liv i tættere forbundethed med grønne omgivelser

Foto: Tanya Uhnger Wünsche

(Grahn & Stigsdottir, 2011), og at manglende naturforbundethed kan påvirke vores overordnede trivsel og livskvalitet. Men gør vi noget ved det?

Naturen giver os mulighed for at føle os forbundet med noget større end os selv og opleve en følelse af mening og formål. Det kan give os en følelse af fred og ro samt øge vores følelse af lykke og tilfredshed, hvilket er bidragende faktorer til at styrke vores overordnede trivsel og sundhedstilstand ved bl.a. at stimulere vores sanser og forbedre vores kognitive funktioner, kreativitet og koncentrationsevne. Men der er behov for en helhedsorienteret tilgang, der involverer både samfundet, sundhedsvæsenet, uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, og jeg undrer mig over, at vi med så meget ekspertviden tillader denne tilgang at være så vanskeligt implementerbar.

Hvad er det, vi gør ved vores planet?

Den øgede menneskeskabte teknologiske udvikling og det konstante overforbrug af naturressourcer har ført til alvorlige økologiske udfordringer, der truer såvel vores planet som menneskers velfærd. Overforbrug af fossile brændstoffer, skovrydning og udledning af drivhusgasser er afgørende faktorer, der fører til stigende globale temperaturer og klimaforandringer (IPCC, 2021). Rovdrift på naturressourcer, habitatødelæggelse og forurening medfører tab af biodiversitet på globalt plan (WWF, 2020), og vandknaphed som følge af ødselt forbrug af rent vand gennem intensivt landbrug, industri og husholdninger fører til ændrede økosystemer

og ørkendannelse (WRI, 2021). Overforbrug og dårlig affaldshåndtering fører til luftforurening, vandforurening og jordforurening, der påvirker både miljøet og menneskers sundhed (WHO, 2021), og jeg kunne blive ved ... Vi er med andre ord godt i gang med at save den gren over, vi selv sidder på, og jeg undrer mig (sideløbende med andre forskerkolleger) over at der alligevel er langt fra viden til handling:

“Covering whether nature connection is weakening over time, green space versus connection, nearby nature versus excursions, the link between connection and behaviour, urban nature connection and how, despite the evidence, designing for human nature connection is yet to become mainstream” (Soga & Gaston, 2023).

Nature Connectedness Mindset for menneskelig og planetær sundhedstilstand

At menneske og natur er adskilte størrelser, er en illusion, der driver den antropocentriske tankegang. Vi er dybt afhængige af naturen for vores overlevelse og trivsel. Fra luft, vand og fødevarer til medicin og rekreative oplevelser er naturen vores livsgrundlag. Ved at respektere og beskytte naturen, beskytter vi dermed også os selv. Men som bevidste og intelligente væsener har vi ligeledes et etisk ansvar for at handle i overensstemmelse med vores forståelse af, hvad der er rigtigt

og forkert. Hvis vi fortsætter med at ignorere naturens behov, andre arters ret til ligeværdig eksistens og udnyttelse af jordens ressourcer ubegrænset, vil vi underminere vores egen fremtid og de kommende generationers muligheder. Ved at adoptere en mere bæredygtig tilgang, et *Nature Connectedness Mindset*, hvor vi lever i større harmoni med naturen, kan vi sikre en levedygtig planet for kommende generationer. Vi ved det, men hvordan går man fra tanke til handling her?

Vi skal adoptere bæredygtige praksisser i vores daglige liv, herunder reduktion af vores forbrug, genbrug og genanvendelse, valg af miljøvenlige produkter og støtte til virksomheder og initiativer, der arbejder for en bæredygtig fremtid. Nature Connectedness Mindset og heraf fremkommet bæredygtighedsadfærd skal være en integreret del af vores samfund. Det kræver politisk vilje, lovgivning og incitamenter til at fremme miljøvenlige praksisser og opbygge en grønnere økonomi. Men det må startes et sted: For at opbygge en bæredygtig fremtid er det afgørende, at vi hver især på individplan ændrer vores perspektiv og udvikler en dybere respekt og handlekraft på vegne af vores omgivende natur.

I en tid hvor teknologi og indendørsaktiviteter dominerer både børne- og voksengenerationens liv, er det afgørende at prioritere naturen som en integreret del af børns hverdag. Ved at tilskynde til udendørs leg, udforskning og læring kan vi hjælpe børn med at opbygge den dybere forståelse, respekt og kærlighed til naturen, der kan føre til individuelt oplevet naturforbundethed. Tilsvarende vil tilrettelagt tid til værensfriluftsliv, udforskning af og oplevelse i naturen bringe os nærmere en kognitiv forståelse for livsvigtige planetære økosystemfunktioner samt en affektiv oplevelse af eget behov for at kunne leve et tættere, mere harmonisk og mere forbundet liv med natur. Denne forbundethed ved vi fra et stærkt voksende evidensgrundlag, er det, der skal til, for at vi kan transformere mindset fra det antropocentriske (egocentriske) til det økocentriske (ecocentriske) og dermed være villige til at ofre det, vi ser som nødvendige goder, til fordel for en større fælles fremtid.

Jeg mener vi skal frem med dette: budskabet om menneskets behov for natur og forbundethed til den og den reciprocitet, der nu ligger i, at naturen har behov for os i form af øget bevidsthed om og kontrol af vores handlinger i, mod, for og på vegne af den.

Friluftslivslederes rolle i mindset-transformationen

Jeg er dybt bekymret for den sti, vi hastigt bevæger os henad, og ser friluftslivet som en meget mulig løsning på både at bremse og vende denne udvikling.

At det friluftslivsliv, vi dyrker i fremtiden, har et konstant fokus på at opdyrke det affektive, informere om de bæredygtige valg (for miljø og menneske), og at nære det iboende behov, mennesket har for et liv i tæt forbundethed med noget, der er større end det selv. Friluftslivslederrollen kan dermed blive både en underviser, en inspirator og en mentor. Og jeg tror på at friluftslivsledning kan bidrage til disse store globale dagsordner, netop fordi at vi fagprofessionelle i dette felt ikke har behov for at tillære, men allerede har denne forbundethed i os, og oprigtigt forstår værdien af naturoplevelser og levet friluftsliv i en tilværelse. Ved fælles kraft kan vi gøre en forskel på både det menneskelige og det planetære niveau og arbejde i samme retning for at skabe dette *Nature Connectedness Mindset* i de

børn, voksne, private, offentlige og beslutningstagere vi hver især har som vores slutbrugermålgruppe. Der påhviler os dermed et stort ansvar – men også et stort potentiale – for at yde et positivt bidrag til en lysere fremtid.

Tanya Uhnger Wünsche er Nature Connectedness-forsker og facilitator

REFERENCER

Burdette, H. L., & Whitaker, R. C. (2005). Resurrecting free play in young children: looking beyond fitness and fatness to attention, affiliation, and affect. Archives of pediatrics & adolescent medicine, 159(1), 46-50.

Chawla, L., & Cushing, D. F. (2007). Education for strategic environmental behavior. Environmental education research, 13(4), 437-452.

Barton, J., Hine, R., & Pretty, J. (2009). The health benefits of walking in greenspaces of high natural and heritage value. Journal of integrative environmental sciences, 6(4), 261-278.

Hartmeyer, R., & Præstholt, S. (2021). Børns naturdannelse: Naturen i barnet – barnet i naturen. (1 udg.) Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Hofferth, S. L., & Curtin, S. C. (2005). Leisure time activities in middle childhood. What Do Children Need to Flourish? Conceptualizing and Measuring Indicators of Positive Development, 95-110.

Kellert, S. R. (2005). Coastal values and a sense of place. America's changing coasts: Private rights and public trust, 13-25.

Louv, R. (2005.) Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder, 2008th ed. Algonquin Books, Chapel Hill

Shanley Mangeot, Kira Armstrong, Andrew N. Colvin, Keith Owen Yeates & H. Gerry Taylor (2002) Long-Term Executive Function Deficits in Children With Traumatic Brain Injuries: Assessment Using the Behavior Rating Inventory of Executive Function (BRIEF), Child Neuropsychology, 8:4, 271-284

Schilhab, T. (2021) Nature Experiences in Science Education in School: Review Featuring Learning Gains, Investments, and Costs in View of Embodied Cognition. Front. Educ.

Waite, S., & Davis, B. (2007). The contribution of free play and structured activities in Forest School1 to learning beyond cognition. Learning beyond cognition, 257

”Fugle- kiggenderne lærte mig at se”

Antropolog Cecilie Rubow satte sig for at tage på en opdagelsesrejse for at finde naturen og lære at holde af den. På sin rejse til de nordsjællandske kyster opdagede hun, at naturen er mange naturer, og hun bevidnede forskellige kærligheder til natur: kærlighed til fugle, til blæsten på stranden, til solnedgange og til cikorier. Hun opdagede, at kærlighed til natur ikke nødvendigvis er ensbetydende med omsorg til natur. Med andre ord mener Cecilie Rubow, at vi ikke nødvendigvis passer bedre på naturen, bare fordi vi holder af den

Interview med Cecilie Rubow

Af Katrine Caspersen

Cecilie Rubow har som antropolog gennem flere år undersøgt, hvordan forskellige mennesker i ind- og udland forholder sig til verdens økologiske kriser. I sin bog ”Indendørsmenneskets natur” argumenterer hun for, at vi danskere i forskellig grad er indendørsmennesker, og at ingen af os har løsningen på, hvordan vi kan forstå naturen, og hvordan vi lærer at drage omsorg for den. Derfor må vi alle åbne øjnene endnu mere for, hvordan vi kan finde naturen. Vi må være mere lydhøre over for, hvad naturen har at fortælle os. Denne opsang gav Cecilie Rubow deltagerne i sit key note-foredrag på Vores Natur Kalder III-konferencen på Sletten.

Men hvordan udvider vi vores lydhørhed over for naturen? Hvordan lærer vi virkelig at SE naturen? Selv har Cecilie Rubow tilbragt megen tid med fuglekiggere, og i sit oplæg delte hun sine oplevelser med ornitologer med os: ”Fuglekiggenderne blev en åbenbaring for mig, for af fuglekiggenderne lærte jeg at se. Det vidunderlige med fuglekiggender er, at de kan stå i timevis og både tålmodigt og ivrigt kigge ud i det blå. Af fuglekiggenderne lærte jeg at bruge mine øjne, være tålmodig, opmærksom og glædes over at se en fugl. Det har jeg aldrig gjort før.”

Cecilie Rubow betonedede det kropslige aspekt i sit feltarbejde: Hvordan hun måtte tie stille, vente med sine spørgsmål og i stedet lære kropsligt af de folk, hun undersøgte. Hun gik sammen med folk på stranden og lærte betydningen af at blive ”blæst igennem”. Hun identificerede planter med botanisk interesse og lærte, at det at betjene en kikkert og en lup kræver adrætte og smidige øjne.

”For mig har det taget fem år at lære at se en fugl. I

dag er jeg blevet bidt af det og har set 70 fugle siden nytår. Jeg siger det bare.”

Interviewet med cikorien

Gennem sit seneste feltarbejde har Cecilie Rubow i særlig grad hæftet sig ved potentialerne i det tavse naturmøde, hvor mødet mellem natur og menneske ikke drukner i ord og kognition mellem mennesker. I sit oplæg delte hun fascinationen af det naturnærvær, hun oplevede hos sine informanter: ”Hos plante- og fuglefolket var jeg virkelig fascineret af at være i en tilstand, hvor man bare ser, lytter og mærker. Altså gør brug af sanserne. De har en tendens til at blive ubemærket, når vi taler om naturoplevelser og naturens betydning. Den moderne verden overser gang på gang det tavse sprog.”

Cecilie Rubow er gået endnu videre i sin undersøgelse af, hvordan vi kan møde naturen. I et opgør med en antropocentrisk naturpraksis, hvor vi kun kan diskutere og forstå naturen ved at tale med andre mennesker om den, udfordrer hun vores forforståelser om naturens hierarki gennem en fortælling om sin relation til en plante: ”Jeg har selv opdyrket et særligt forhold til en plante, som af forskellige grunde blev cikorien. Den er hverken særlig fin eller truet. Den står mange steder. En dag, hvor jeg var i det magiske humør, havde jeg en fornemmelse af, at den havde valgt mig. Den var der så tit, og på den måde lurede den altid lidt på mig. Det var, som om den gerne ville noget med mig. Jeg har nu gennem flere år gennemført et længerevarende interview med cikorien. Jeg har sået den derhjemme, jeg hilser på den, når jeg ser den. Vi snakker sammen, jeg lægger mærke til dens omgivelser og dens omgangskreds, tager

billeder af den og lærer så meget af det botaniske sprog, som jeg kan overkomme – jeg interesserer mig for den. Vi har nu et længerevarende forhold, og jeg betragter den som min ven. Cikorien har lært mig rigtig mange ting. For eksempel om, hvad det vil sige at tage den med ro – at vegetere - og at orientere sig mod lyset.”

Det er sagt med et humoristisk glimt i øjet, men alvoren gemmer sig bag latteren i salen. Hvis vi skal tage de økologiske kriser alvorligt, skal vi begynde at tage vores sameksistens med naturens andre arter alvorligt, lyder undertonen. Det er ikke os mennesker, der alene sidder med alle svarene.

*”Vi skal ikke regne med,
at kærlighed til natur bliver til omsorg for natur.
Det er noget, vi skal arbejde på.”*

Efter oplægget gav Cecilie Rubow et uddybende interview.

Hvad var din hovedpointe i dit oplæg?

”Som indendørsmenneske kan man lære utrolig meget om den levende omverden ved at opsøge folk, der ved mere, sanser mere og forstår mere om naturen, end man selv gør. I mit feltarbejde har jeg opsøgt tre grupper, der har et lidenskabeligt forhold til naturen: Strandmenneskerne, miljøentusiasterne og klimaaktivisterne. Jeg har undersøgt forestillingen om, at hvis man holder af naturen, passer man på den. Jeg har spurgt om, hvad det vil sige at holde af noget, hvad naturen er, og hvad vil det sige at passe på den.

Jeg har undersøgt, hvordan disse tre grupper gennem deres kærlighed til stranden, planeten, klimaet, fuglene og planterne arbejder på at få et ansvar og en omsorg, som kan hjælpe os ud af de økologiske kriser. Vi skal ikke regne med, at kærlighed til natur bliver til omsorg for natur. Det er noget, vi skal arbejde på. Og vi kan ikke regne med, at vi taler om og arbejder for den samme natur.

*Du vil gerne lære af dem, der er mindre
indendørsmennesker end dig selv.
Hvorfor vil du gerne lære af dem?*

”Jeg fik en erkendelse af, at jeg ligesom mange andre indendørsmennesker ikke ser særlig meget, når jeg er udenfor. Hvis man spørger folk om, hvad der er dejligt ved at være udenfor, har de ikke nødvendigvis så meget sprog til at forklare det. Jeg har som antropolog spurgt mange mennesker og tilbragt megen tid med dem. Jeg har virkelig spurgt ind og fået dem til at tænke over deres praksis. I de samtaler har vi hjulpet hinanden på vej mod et fyldigere sprog for deres kærlighed til natur.”

*Du har en kritik af begrebet natursyn.
Hvad går din kritik på?*

”Det er selve ordet. At det handler om et syn og dermed et blik på verden. Det kommer til at sidde meget oppe i øjnene og i det forstandsmæssige. Jeg synes, det reducerer nuancerne i vores omgang med naturen. Jeg tror, vi let kan komme til at overse de andre sanser, når vi taler om natursyn. Hvis vi inkluderer mere af kroppen end synet, når vi taler om natur,

bliver der plads til modstridende forventninger. Der kan være så mange modstridende forhold på en gang, og det synes jeg ikke kommer godt nok til udtryk i begrebet natursyn.”

*Ud fra din empiri og dine fund hvad skal vi så ændre for
bedre at kunne tage livtag med naturens kriser?*

”Vi skal ændre det hele. Jeg kan ikke komme med nogen bestemte anvisninger for bestemte folk, for alle folk må begynde lige præcis der, hvor de står, med at revurdere deres forhold til deres omverden. Med omverden mener jeg både den relativt uberørte natur, den natur vi omformer, og det planetære, som jo er alle vegne. Alle må forholde sig til, hvordan vi kan samarbejde mere med andre, og vi må revurdere vores måde at være menneske på. Jeg mener virkelig, at vi alle har en kæmpe opgave. Vi har alle mulighed for at gøre noget.”

*Hvad har du lært om, hvordan vi
indendørsmennesker agerer i naturen,
når vi bevæger os ud?
Er vi fremmede i naturen?*

”Jeg er nervøs ved at sige, at nogle er fremmede, for det forudsætter, at nogle andre er hjemme i naturen og har styr på det. Mit udgangspunkt er, at der ikke rigtig er nogen af os, der har styr på det i øjeblikket. Jeg vil hellere kigge på, at vi alle har mulighed for at forandre os, fremfor at der findes natureksperter, der har styr på det. Men hvis man skal tale om fremmedhed, synes jeg, det er mere interessant at undersøge, hvordan folk i praksis bliver gjort fremmede i natur. Trods Naturstyrelsens og friluftss- og naturvejlederes gode hensigter, gør de os ofte fremmede med den måde, vi skal være i naturen på. Hvis man antager, at folk ikke kan finde rundt uden en folder, ikke kan gå i naturen uden en sti, og at der skal være ultrakort afstand til parkeringspladserne i naturnationalparkerne, så positionerer man folk på en bestemt måde. Smid ikke med affald og vær stille: Det er at være omsorgsfuld. Det er altså ikke ret meget. Med andre ord antager man, at folk ikke kan finde ud af at være i naturen, og man giver kun i minimal grad folk mulighed for at tage del i omsorgen. Der er ikke meget naturdannelse og særligt høje forventninger til befolkningen på den måde. Tværtimod er man med til at skabe fremmedhed, hvis man skal sætte tingene lidt på spidsen.”

*Nærværet og samtalen mellem arter virker som et
centralt tema for dig. Vil du fortælle om dine fund og din
motivation for det tema?*

”Det, jeg har lært af billefolk og strandfolk og fuglefolk og plantefolk er, at der findes folk, der har en enorm lydhørhed over for andre arter end mennesket. De kender deres adfærd, deres luner og interaktioner. Det har været virkelig øjenåbnende. Indendørsmennesket er typisk optaget af det menneskelige. De andre arter bliver sekundære. Det har været øjenåbnende, hvordan jeg selv som antropolog er så optaget af mennesket. Antropologer er netop i gang med at opdage, at vi ikke kan have en videnskab, der omhandler mennesker, uden at vi har deres omgivelser med. Vi har været optagede af det menneskelige, ligesom resten af det 20. århundrede har været. Vi er så optagede af det menneskelige og vores sprog, men der er så mange andre sprog derude. Hvis vi mister sansen for dem, har vi et dårligere udgangspunkt i forhold til de økologiske kriser, vi står i.”

*Cecilie Rubow lagde i sit foredrag ud med at læse op fra
begyndelsen af sin bog ”Indendørsmenneskets natur”. Vi har fået lov til
at bringe uddraget fra bogen her.*

Det begyndte med, at jeg gik ud. Jeg begyndte med stranden, som for de fleste danskere er indbegrebet af god natur. Hvad er bedre end at blive blæst igennem, at se horisonten, gå i sandet og mærke lyset uanset vejret?

Jeg er et indendørsmenneske, vokset op i parcelhuse, skoler, indkøbscentre og idrætshaller. Når jeg med min familie en gang om året håbede på at finde kantareller i skoven eller tog på ski i et fjeld, var vi *ude i naturen*. Om sommeren kørte vi forbi marker, i tvivl om det nu var rug eller hvede, og vi har altid undret os over, hvor gul rapsen egentlig er. Gik vi en tur i skoven, tog vi altid hurtigt hjem igen. Et par timer ude i naturen, måske en sejltur på fjorden, var fint som en afstikker fra det egentlige liv, men strengt taget ikke nødvendigt på den måde det var nødvendigt at gå i skole.

Siden kom jeg i tvivl om, jeg egentlig havde været ude i naturen. Stort set al dansk skov er dyrket skov. Hvor naturlig er den i grunden, når den hele tiden bliver fældet, og nye træer bliver sat på række? Og hvor naturligt er et at gå rundt i et spor, som en snescooter har lavet i en nationalpark? Når jeg kigger ud ad vinduet, kan jeg derfor kun kende forskel på store fugle og små fugle. Når jeg har været udenfor, har jeg svært ved at finde rundt. Ofte har jeg mærket en nervøsitet for, at jeg ville kede mig, hvis jeg gik udenfor. Som om jeg ville gå glip af noget. Hjem har altid været indenfor, og jeg har aldrig følt mig helt hjemme i verden af den grund. Jeg kender de andre arter og deres indbyrdes liv for dårligt, og jeg kan ikke regne ud, hvor det rene vand, der løber ud af vandhanen, kommer fra. Hvor alle de materialer, der har bidraget til min T-shirt, telefon og strømmen i stikkontakterne kommer fra, ved jeg heller ikke, og slet ikke hvordan de er forbundet med andre væsner, derunder andre mennesker, der også kunne have brug for dem.

Sådan var det at vokse op i en moderne verden. Det var meningen. At åbne for vandhanen uden at bekymre sig om, hvor det kommer fra, eller for benzinstanderen, var et umiddelbart rationelt og behageligt mål for forsyningselskaberne og forbrugsoplevelsen, og det var alle butikkers og varehuses princip. Du behøvede ikke at vide, hvor tingene kom fra. Alle mellemlæddene mellem varen og den verden, den var kommet fra, var usynlige. På den måde forsvandt store dele af naturen fra bevidstheden. På den måde forsvandt store dele af naturen helt bogstaveligt ind i varerne.

Da mit indendørsliv var på sit højdepunkt, besluttede jeg mig for at lede efter naturen.

CECILIE RUBOW

Cecilie Rubow er antropolog og ansat som lektor på Institut for Antropologi, Københavns Universitet.

Hun har blandt andet skrevet

”Indendørsmenneskets natur”, Aarhus Universitetsforlag, og sammen med Mickey Gjerris redigeret

”Naturens sprog”, Eksistensen.

Naturapps i fremtidens friluftsliv

Foto: Gertrud Lynge Esbensen

Diskussionen om brug af naturapps i friluftsliv og naturbaseret læring bør bringes videre fra spørgsmålet om, hvorvidt apps er et gode eller et onde. Fokus bør i stedet være på, hvad vi ønsker at formidle og facilitere med brugen af apps, og på, at teknologibrug og teknologisk dannelse er midler til at nå et mål, ikke et mål i sig selv

Af Gertrud Lynge Esbensen & Theresa Schilhab

Forestil dig, at du blev stillet spørgsmålet, om biler er et gode eller et onde. Hvad ville du svare? Du ville sikkert opleve, at svaret kaldte på nuancer. For svaret ville afhænge af sammenhængen, biler optræder i. Er det som ambulance, taxa, privatbil eller til at fragte børn på naturudflugter? Og fra hvilket synspunkt gælder svaret? Er det for dem, der bor ved siden af en motorvej, bilhandleren, racerfører, cyklisten eller hende, der netop har taget kørekort?

Diskussioner om brugen af smartteknologi i naturen har ofte denne enten/eller-form.

Vi ønsker at bevæge diskussionen om telefonbrug, for eksempel naturapps, i friluftsliv videre fra spørgsmålet om godt eller skidt. Vurderingerne kan nemlig ikke løsrives fra de enkelte produkter og praksisser. Helt basale forhold som hvorvidt man har lært at bruge teknologien, hvad man bruger den til og hvordan, og ikke mindst hvordan man rammesætter telefonbrugen i for eksempel en lærings- eller fornøjelsesaktivitet er afgørende. Brugen af telefoner må ligesom brugen af biler ses og vurderes ud fra den kontekst, de skal bruges i. Det giver ikke mening at være for eller imod brug af naturapps, før man kender omstændighederne for brug.

Der er for eksempel forskel på de første afprøvninger af naturapps og en mere moden og reflekteret brug. Sidstnævnte fordrer, at både voksne og børn skal lære at bruge telefoner fagligt og nysgerrighedsskabende for eksempel i naturbaseret læring eller til at skabe gode naturoplevelser (Esbensen et al., 2023; Schilhab et al., 2022). Når vi diskuterer telefoner og naturapps i friluftsliv skal fokus derfor være på, hvad vi ønsker at formidle eller facilitere med brugen, og på, at teknologibrug og teknologisk dannelse er læreprocesser, der er midler til at nå målet, og ikke et mål i sig selv.

Et medie i udvikling

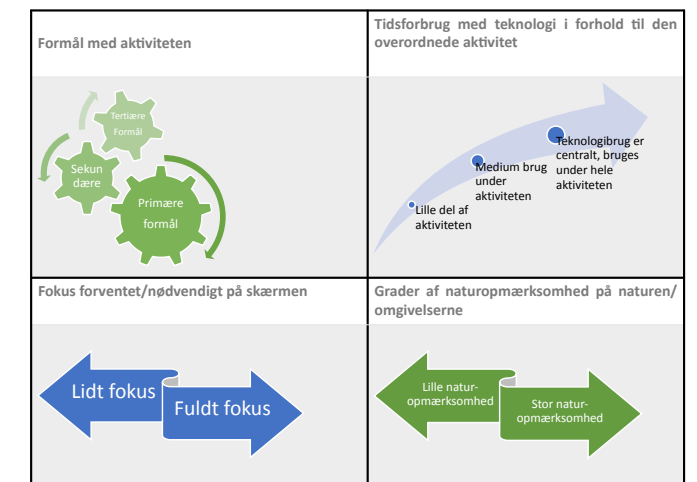
Gennem de seneste mere end ti år har der eksisteret et væld af naturapps, og der er blevet eksperimenteret med deres potentiale i udeundervisning (se for eksempel: Brown et al., 2010; Clough, 2010; Esbensen, 2020; Schilhab et al., 2021). Mange naturapps er kommet og gået, og feltet er stadig i hastig udvikling, og det gælder både selve appsene, telefonerne, infrastrukturen omkring telefonerne (såsom net-hastighed, dækning, kapacitet og så videre), og hvilke telefoner børn og unge har adgang til. Hastigheden, hvormed naturapps udvikles, er aftaget, i takt med at udviklerne gør sig erfaringer med formatet, dets muligheder og udfordringer (Schilhab & Esbensen, 2021). For selv om mange oplever naturapps som noget velkendt og hverdagsagtigt, er de stadig en relativt ny og kompleks medieform (Brown, 2000; Gerlitz et al., 2019), der grundlæggende er i konstant forandring, og som forandrer vores muligheder. Der er kun så småt begyndt at blive etableret standarder, for udviklingen er stadig i et tidligt stadie (Esbensen & Schilhab, submitted).

Det lyder måske i første omgang mærkeligt, fordi de har eksisteret så længe, men det bliver mere synligt, hvis vi tænker på udviklingen inden for andre medier såsom bøger, film og internet. Det tager tid for nye komplekse medieformer at finde et leje, og udviklingen stopper ikke, men foregår

kontinuerligt. De fleste naturapps er hidtil udviklet fra bunden af de forskellige udviklere, der har givet sig i kast med feltet (Hirsh-Pasek et al., 2015), men i takt med at feltet udvikles, bliver det nemmere at finde materiale og erfaringer, som nye appudviklere kan bygge videre på (Schilhab et al., 2021). Det er velkendt, at nye medier såsom naturapps i begyndelsen trækker på velkendte formater (Brown, 2000) for siden at eksperimentere med nye potentialer, hvorved nye muligheder og standarder opstår i takt med, at mediet udvikles. Hvad er naturapps?

Vi definerer naturapps som apps, der bruges udendørs af og med børn og unge. Det behøver ikke være eksplicit til faglig undervisning, da vi er mere interesserede i naturapps, der kan bidrage til naturoplevelser i bredere forstand. Således kan de enkelte apps også facilitere mere eller mindre fokus på naturen, for i nogle aktiviteter er naturen snarere ramme for aktiviteter.

Vi kategoriserer p.t. naturapps som: udendørs spil, naturforståelsesapps, sport- og bevægelsesapps, feltundervisningsapps, felttopslagsværker og udendørs museums- og kulturformidlingsapps (Schilhab et al., 2021). Nogle er primært til undervisningsbrug eller til brug for vikarer i skolen, andre til familieoplevelser, spejderbrug eller oplevelser med venner. De fleste kan bruges i forskellige sammenhænge. Kategoriseringen viser, at der er meget forskellige formål

med naturapps, ligesom der er mange forskellige formål med naturaktiviteter. Vi har udviklet følgende model (Schilhab et al., 2020, p. 49) for at synliggøre nogle af de praksisnære opmærksomhedspunkter, der navigeres mellem i forskellige aktiviteter, og som teknologibrug spiller ind i forhold til: Der er oftest flere formål med naturaktiviteter, og det, vi ønsker at understrege her, er, at oftest er teknologibrug langt fra det primære formål. Hvor centralt teknologibruget er for en aktivitet, varierer også meget. Særligt i nogle naturappbaserede spil er teknologibrug og appfokus meget centralt, hvorimod det i andre aktiviteter fylder ganske lidt. Fokus på natur og naturopmærksomhed varierer også ganske meget. Men telefoner ændrer ikke kun naturaktiviteter på lavpraktiske niveauer, men også langt mere gennemgribende.

Hvad gør det at bruge naturapps i aktiviteter?

Teknologifilosoffen Don Ihde har den vigtige pointe, at teknologi ikke er neutral – fordi den altid gør noget (Ihde, 1990). Ikke uvæsentligt ændrer den vores betingelser for at opfatte verden. Ihde er optaget af, hvordan teknologi (som omfatter både bilen og smartteknologien) indgår som kropsligt indlejrede praksisser i vores liv, og hvordan vi bruger teknologi i megen af vores kropslige relation til vores omverden (Verbeek, 2007). For eksempel er videnskaben grundlæggende teknologisk kropsliggjort gennem sine instrumenter, på den måde at viden bliver til i samspil med teknologi. For eksempel så Galilei gennem et teleskop i sin tid, da han opdagede månens kratere og bjerge, og det er blot et eksempel på, at mange opdagelser gøres gennem teknologi (Ihde, 2011). Teleskopet forstærkede hans synssans, og ved at erfare gennem det fik han øje på ting, han ikke kunne have set uden teknologien. På den måde kan teknologi grundlæggende ændre vores mulighedsrum (hvad og hvordan vi perciperer), fordi det både kan forstærke og formindske vores sanser og dermed ændre, hvordan vi anskuer verden. Men, fremhæver han, det med at se gennem teknologi er noget, vi skal lære (Ihde, 1990).

Don Ihde fremhæver desuden, at teknologi altid må ses i relation til mennesker og menneskelige praksisser. For eksempel kan en given teknologi optræde og bruges forskelligt af forskellige mennesker i samme situation afhængigt af deres faglige rolle, erfaringer og forhold til den givne teknologi (Esbensen, 2015; Huniche & Olesen, 2014). I vores rapport fra 2020 opsummerer vi, hvordan voksne praksisbrugere didaktisk bruger teknologiens muligheder for at ændre og forstærke sansninger i naturen (Schilhab et al., 2020).

Et aktuelt eksempel på hvordan naturapps kan ændre, hvad vi kan se og forstå, er planetariumapps såsom Stellarium. Gennem denne kan vi studere himlen selv i dagslys og overskyet vejr, vi kan eksperimentere med forskellige perspektiver og indstillinger, hvilket giver et spændende potentiale for at se og forstå langt mere end et analogt stjernekort umiddelbart tilskynder til. Men for at udnytte Stellariums potentiale har vi selvfølgelig stadig brug for kyndig vejledning – både i den aktuelle brug og i fortolkningen af, hvad vi så faktisk oplever.

Hvad gør disse perspektiver ved naturformidling?

Gennem brug af telefoner og naturapps kan natur- og friluft vejlederen på nye måder vise eleverne ting på stedet og kan lære dem, hvordan de selv finder svar, i det øjeblik

en undren opstår, ligesom det giver nye lettilgængelige muligheder for at dokumentere og gemme fund - for eksempel som optegnelser, fotos, videoer og lydoptagelser. Ligeledes ændrer teknologien vores betingelser for at komme i kontakt med omverdenen og for at se og forstå, hvor vi er (når vi har dækning). Telefonerne omkalfatrer dermed friluftslivet på flere forskellige måder, som vi endnu ikke kan gennemskue til fulde.

Fra børnenes vinkel tyder meget på, at det stadig er uklart, hvor de forventes at lære om, hvordan de navigerer i teknologiernes potentialer og faldgruber (Schilhab, 2017). En stor gruppe børn meddeler for eksempel i en undersøgelse fra 2021, at de ikke taler med lærere om emner, der relaterer sig til digital dannelse (Børns vilkår, 2022, p. 44), og et studie af teknologibrug i skolen peger på, at elever selv oplever, at de har brug for hjælp til at rammesætte deres teknologibrug (Aagaard, 2023).

Et centralt formål med denne artikel er derfor at understrege, at børn først og fremmest skal lære faglig teknologibrug i en naturkontekst, og at de ikke kan lære det på en lektion eller to alene. Det er en kontinuerlig proces, som er en del af deres naturdannelse og teknologidannelse. Det tager tid, før de er helt med på mulighederne og på, hvordan man gør i praksis. Det er en læreproces. Samtidig skal vi huske på, at alle heller ikke automatisk var 100 procent opmærksomme på de aktiviteter, de deltog i, før telefonerne blev bragt ind. Vi skal derfor være forsigtige med at sætte kravene til børnene for højt, de første gange de udfører aktiviteter – nu også med telefoner. Måske skal de mindes om at fokusere på aktiviteten, da telefonen er endnu en ting, der potentielt kan aflede opmærksomheden.

Dog er det også værd at være opmærksom på, at der skal eksperimenteres med, hvordan man bedst tilrettelægger teknologiunderstøttede forløb. For eksempel vil størrelsen på grupper ved gruppearbejde influere på betingelserne for at holde flest muligt aktivt undersøgende. En mobilskærm egner sig ikke til, at mere end tre elever skal kunne følge med på samme telefon. Ligeledes er det værd at overveje, hvornår i aktiviteten det giver bedst mening at tage telefonerne frem, for at sikre at fokus bliver på aktiviteten.

Afslutningsvis har vi nogle forslag til rammesætningen af teknologibrug i naturbaseret læring i forhold til børnene:

- Bed børnene sætte telefonerne på 'forstyr ikke', i det tidsrum aktiviteten varer.
- Orienter om privatlivsregler både i forbindelse med at tage/dele billeder af hinanden og med hensyn til at låne andres telefoner i gruppearbejde.
- Bed dem pakke telefonerne væk under kollektive beskeder.
- Det kan være en fordel, hvis appen kan hentes ned og afprøves, før den skal i brug.
- Ved gruppearbejde kan eleverne vælge en telefon, der skal bruges pr. gruppe, og pakke de øvrige væk.
- Orienter eleverne om, hvornår de må bruge telefonerne privat igen.

Perspektiverne ved, at teknologier forstærker og formindsker vores sanser, at vi ser og forstår verden gennem teknologi, og at det dermed omformer verden, er spørgsmål, som vi kan udforske længe endnu. Som vi har argumenteret for, er naturappfeltet stadig i hastig udvikling, og vi skal lære at vurdere apps og lære at bruge dem hensigtsmæssigt, når det giver mening for vores agenda. Yderligere er det værd at være opmærksom på, at både voksne og børn skal lære at bruge telefoner fagligt og nysgerrighedsskabende. Det kommer ikke af sig selv, men skal læres. Voksne skal som altid facilitere og rammesætte den overordnede aktivitet og ikke mindst lære eleverne, hvordan telefoner bruges i en udendørs kontekst. *Gertrud Lynges Esbensen er pædagogisk antropolog, ph.d. og post.doc ved DPU, Aarhus Univeristet. Theresa Schilhab er dr. pæd. og lektor ved DPU, Aarhus Universitet.*
Artiklen er en viderebearbejdning af Gertrud Lynges Esbensens oplæg på Vores Natur Kalder 2023 og trækker på viden fra projektet Naturlig Teknik (2018-2023), hvori vi undersøger teknologibrug i børn og unges naturoplevelser på DPU, Aarhus Universitet. Se mere på naturligteknik.dk. Projektet er støttet af Nordea-fonden.

REFERENCER

Brown, E., Sharples, M., Clough, G., Tangney, B., Wishart, J., Wijers, M., Jonker, V., Cook, J., Glahn, C., Börner, D., Specht, M., Taylor, J., Lyons, L., Beddall-Hill, N., Priestnall, G., & Polmear, G. (2010). Education in the wild: contextual and location-based mobile learning in action. In. Learning Science Research Institute.

Brown, J. S. (2000). Growing Up: Digital: How the Web Changes Work, Education, and the Ways People Learn. Change (New Rochelle, N.Y.), 32(2), 11-20. <https://doi.org/10.1080/00091380009601719>

Børns vilkår. (2022). Børns digitale fællesskaber.

Clough, G. (2010). Geolearners: Location-Based Informal Learning with Mobile and Social Technologies. IEEE Transactions on Learning Technologies, 3(1), 33-44. <https://doi.org/10.1109/TLT.2009.39>

Esbensen, G., Halle, J., & Schilhab, T. (2023). Udeundervisning med telefoner og tablets. Aarhus University.

Esbensen, G., & Schilhab, T. (submitted). The promises and perils of Danish nature app developers. In S. Beames & P. Mahler (Eds.), The Routledge Handbook of Mobile Technology, Social Media and the Outdoors. Routledge.

Esbensen, G. L. (2015). At lære teknologiforståelse gennem handlerækkefølger: en pædagogisk antropologisk kulturanalyse af sygeplejestuderendes læreprocesser med teknologi i krydsgående figured worlds Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet].

Esbensen, G. L. (2020). Digital Technology Tools for nature education in schools and beyond. Chapter 5 In Children, Education and Nature Based Solutions - Research Review Report (WP5 /Children, Education and Nature- Based Solutions: Review report, Issue.

Gerlitz, C., Helmond, A., Nieborg, D. B., & van der Vlist, F. N. (2019). Apps and Infrastructures – a Research Agenda. Computational Culture, 7. <http://computationalculture.net/apps-and-infrastructures-a-research-agenda/>

Hirsh-Pasek, K., Zosh, J. M., Golinkoff, R. M., Gray, J. H., Robb, M. B., & Kaufman, J. (2015). Putting Education in “Educational” Apps: Lessons From the Science of Learning. Psychological science in the public interest, 16(1), 3-34. <https://doi.org/10.1177/1529100615569721>

Huniche, L., & Olesen, F. (2014). Teknologier i sundhedspraksis. Munksgaard.

Ihde, D. (1990). Technology and the Lifeworld - From Garden to Earth. Indiana University Press.

Ihde, D. (2011). Stretching the In-between: Embodiment and Beyond. Found Sci, 16, 109-118.

Schilhab, T. (2017). Impact of iPads on break-time in primary schools-a Danish context. Oxford Review of Education, 43(3), 261-275. <https://doi.org/10.1080/03054985.2017.1304920>

Schilhab, T., & Esbensen, G. L. (2021). Outdoor learning with apps in Danish open education. Open Education, Springer.

Schilhab, T., Esbensen, G. L., & Crety, C. (2021). Den gode naturapp – vejen fra udvikleridé til vellykket produkt ISBN nr.: 978-87-971964-1-0).

Schilhab, T., Esbensen, G. L., & Crety, C. (2022). Fire I tilgangen: en embodied cognition-teori om læring. In J. Bjerre & P. Fibæk Laursen (Eds.), Pædagogikhåndbogen: seks tilgange til pædagogik (2. udgave ed.). Hans Reitzel.

Schilhab, T., Esbensen, G. L., & Nielsen, V. J. (2020). Børn og unges brug af teknologi til naturoplevelser - Statusrapport for del 1 af forskningsprojektet Naturlig Teknik.

Verbeek, P.-P. (2007). Beyond the Human Eye: Technological Mediation and Posthuman Visions. In P. J. H. Kockelkoren (Ed.), In Mediated Vision. Veenman Publishers.

Aagaard, J. (2023). Digitale distraktioner i undervisningen. KvaN, 125(43).

Børn skal have jord under neglene og gulerødder i maven

Kombinationen af en særlig didaktik, havedyrkning, gastronomi og natur gør foreningen Haver til Mavers skolehavekoncept til noget unikt. Her fortæller foreningen om sit arbejde og sin vision

Af Anine Neumann Mansur og Camilla Roed Otte

Mange børn vokser op i en verden fuld af skærme, tests og pres. Resultatet er stigende mistrivsel, skolefravær og klimaangst hos alt for mange af dem. Omkostningerne mærker vi allerede, og alle ønsker vi at bremse den negative udvikling.

Børn og unges opvækst, herunder deres skolegang, er et vindue til fremtiden. Her ser vi den handlekompetence og den viden, næste generation går livet i møde med, og de værktøjer, vi voksne giver videre til at klare livets små og store udfordringer med. Skolen er en arena, hvor alle børn uanset baggrund tilbringer en stor del af deres vågne timer, og derfor er det en arena, hvor børn og unge skal opnå de færdigheder og kompetencer, der sikrer dem lyst, mod og handlekraft til at tage vare på sig selv, hinanden og den planet, vi lever på.

Når klasseværelset tager form som et udendørs rum med plads til leg og læring i praksis, kan skolen blive til netop den arena.

Haver til Maver har gennem 20 år arbejdet med glade, motiverede børn, der med hænderne dybt begravet i jorden hiver deres egne grøntsager op af jorden og tryller måltider frem af dem. Børn, der spiser litervis af suppe, fladbrød og grøntsagsswok, og som nyder naturen og lærer om insekter,

jord og planter. Børn, der glemmer, de er i skole, og som oplever sig selv, hinanden og deres lærere på en ny måde. Børn, der hopper og springer i halmborgen, løber hen til skoven og hen for at hilse på køerne. Børn, der får lyst til at være i naturen og lære af naturen.

Vokseværk

I Haver til Maver tror vi på, at denne simple tilgang kan levere noget af det, der mangler i det 21. århundredes børneliv. Det var denne tro, der i 2006 fik kok og iværksætter Søren Ejlersen til at stifte Haver til Maver som almennyttig forening med det formål "at styrke børn og unges fortrolighed med og forståelse for madens vej fra jord til bord, for naturen, for bæredygtighed, for madkvalitet og sund levevis". Ved at nyfortolke den 500 år gamle skolehavetanke og koble den til mad og måltider lavet i fællesskab i skoletiden med fagprofessionelle, blev den nye såkaldt kulinariske skolehave sat på budget af Fredensborg Kommune og afprøvet på Krogerup Avlsgaard i Humlebæk.

Pilotprojektet blev sideløbende fulgt af et forskningshold fra Aarhus Universitet. Missionen var hele tiden at udbrede ideen til andre kommuner, og i dag driver Haver til Maver skolehaver i syv kommuner i Danmark og har to medlemshaver,

Foto: Haver til Maver

en i Gribskov og en i Odense. Forskning om skolehaver er altså stadig lige interessant, og derfor glæder vi os over forskningsprojektet FoodAct hos Center for Klinisk Forskning og Forebyggelse under Frederiksberg Hospital, der frem til 2025 undersøger, hvilken betydning Haver til Mavers skolehaver har for børns maddannelse, bevægelse og skolemotivation med særligt fokus på udsatte børn.

Visionen er forblevet den samme. Vi mener, at børn har ret til at dyrke livet, mærke verden og lære i samspil med planeten og hinanden. Derfor bedriver vi gastronomiske skolehaver til børn og unge, hvor de involveres i have dyrkning, madlavning og naturoplevelser og får del af og glæde ved de oplevelser, læring og sociale gevinster, som blomstrer, når de dyrker deres egne råvarer og kokkerer deres egne måltider.

Hvor kommer guleroden fra?

I Haver til Maver mener vi, at der er brug for, at vores børn og unge ved, hvor maden kommer fra. Det er ikke ligegyldigt, om de ved, hvor besværligt det faktisk er at få noget til at gro. De skal kende forudsætningerne for noget så basalt som et måltid mad, og først ved at følge frøets vej til at blive mad bliver vi i stand til at tænke kritisk og kreativt, i forhold til hvad

der serveres, og hvordan netop det måltid påvirker vores omgivelser.

Børn og unge skal vide, hvor besværligt og beskidt det egentlig er at dyrke et kilo gulerødder. Det ved de færreste børn, før de møder os i skolehaven. Børnene får et stykke bar, dansk pløjemark, som over en dyrkningssæson med Haver til Maver bliver deres helt eget klasseværelse. Når de kommer første gang, spørger vi dem, hvor gulerødderne kommer fra. Supermarkedet, siger de fleste, og mælk er vand og mel blandet sammen. Hvis vi er heldige, kommer kakaomælken fra de brune køer. Jordbær er med i madpakken året rundt, og det eneste gnavegrønt er snorlige agurker, babygulerødder eller sløj, rød peberfrugt.

Mange er forskrækkede og vil helst ikke være med, når de møder op hos os i marts og står ved det brune stykke jord, måske i hård vind, og der skal køres kompost på jorden, og der er mudder over det hele. Det kan vi sagtens forstå, men vi skal ikke altid gå uden om det, der er bøvet. For børnene stråler efter sommerferien, og de kan se, hvordan det hårde arbejde er omsat til farver og former, der vælter op af mulden. Børn opnår en tryghed i at være udendørs, når de bringes væk fra

Foto: Haver til Maver

Foto: Haver til Maver

klasserummet og ud i det grønne, herunder parker, marker og skove, og med trygheden følger modet og lysten til at komme ud og få endnu flere oplevelser.

Skolehavetankegangen er ikke ny, og der har eksisteret skolehaver i mange år. Det nye er, at vi har flyttet skolehaven ind i skolens og børnehavens arena, og at vi har tilkoblet maden, magien, trygheden og fællesskabet.

Det er denne kombination af en særlig didaktik, havedyrkning, gastronomi og natur, der gør Haver til Maver unikt. I Haver til Maver er maden således central, og gastronomien og omgangen med grøntsagerne bruges som middel til maddannelse. Med en holistisk forståelse bliver duft, synsindtryk og smag centrale elementer, samtidig med at konkrete madlavningsfærdigheder og forskellige måder at tilberede mad på (koge, stege, braisere og bage) bliver essentielt for børnenes gentagne besøg i udekøkkenet.

Handlekraft i krisetid

"Når jeg handler, bekymrer jeg mig ikke," har vi hørt børn og unge sige om klimakrisen.

Netop i følelsen af handlekraft, mod og håb ligger skolehavens styrke. Som en mikroskopisk brik i omstillingen af vores samfund lyser den op, fordi den er positiv. Vi skal ikke mindre af noget, ikke skære noget, ikke undgå at spilde noget, ikke fravælge alt muligt – vi skal tværtimod mere! Mere fællesskab og nærvær, flere velsmagende måltider i et klasseværelse, der kan mere for flere end det, vi kom fra.

Grunden til, at skolehaven er så afgørende en brik i fremtidens madlandskab, er, at den indre og ydre bæredygtighed får lov at være ligeværdige her. Ja, børnene udvikler konkrete færdigheder og fødevarekendskab til grønnere vaner, men det sker i rammer, hvor der er adgang forbudt for karakterer, telefoner og stressede voksne. Et sted, hvor mobning viger for samarbejde, og hvor der er succesoplevelser at hente i at kløve brænde, male bedpinde og i bidrone-smagning. Vi ser lysten til at lære vokse, fordi de teoretiske begreber spejles i virkeligheden: $6\text{CO}_2 + 6\text{H}_2\text{O} + \text{lys} \rightarrow \text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6 + 6\text{O}_2$ (den kemiske formel for fotosyntese, red.) på skolen bliver til rødbeder, pastinakker og porrer i haven. Vi ser sundhed og forebyggelse bundet sammen med det at dyrke mad og sammensætte retter i fællesskab, og det giver mening for ungerne.

Hvordan får børn jord under neglene?

I Haver til Maver har vi i denne sæson mere end 5.000 børn igennem et Haver til Maver forløb. Det er børnehavebørn, indskolingsbørn, mellemtrinsbørn og børn og unge fra udskolingen. Men vi har også børn fra specialklasser og julemærkehjem.

Haver til Maver udbyder flere forskellige typer skolehaveforløb, som er udviklet med de forskellige målgrupper for øje. Vores grundforløb for 4.-5. klasse er det mest udbredte. De deltagende klasser og børnehavehold besøger vores skolehave-sites otte-ti gange i vækstsæsonen, og hver klasse har deres eget jordstykke, som de passer i grupper. De lærer at dyrke og tilberede grøntsager med Haver til Mavers formidlerkorps af kokke, gartnere, landmænd, naturvejledere og

så videre, mens de i sommerferien selv står for at passe haverne sammen med familie og venner.

For at sikre at alle børn har en god dag, og at de alle sammen kommer hjem med noget, de kan anvende både her og nu og i fremtiden, bruger Haver til Maver nogle didaktiske greb, som vi med egne øjne kan se virker, og som der er evidens for. Et af de vigtige fokusområder er vores 80/20-regel. Den handler om, at de voksne i Haver til Maver maksimalt må tale i 20 procent af den tid, børnene og de unge tilbringer i Haver til Maver. Tiden er børnenes - det er dem, der skal sanse, opleve, afprøve, evaluere, lege, tale og lære. Haver til Mavers formidlerkorps er vejledere, facilitatorer og rollemodeller og understøtter børnene og de unge, samtidig med at de gennem den korte taletid sikrer, at begreber og handling hænger sammen. Derudover har vi en magisk, tryk, skæld ud- og skærmfri skolehave, hvor det abstrakte bliver konkret, og hvor børn får lov at bruge kroppen i deres læringsproces.

Haver til Mavers undervisning følger en havesæson og er opdelt i otte-ti moduler, hvor modulernes indhold er tilpasset årstiderne med have, mad og natur som faste elementer. Nogle gange er naturen et selvstændigt omdrejningspunkt – og ofte er det naturen i haven og naturen i maven, der er i fokus (se illustration for eksempel på et forløb).

Trivsel bliver skabt i stærke fællesskaber

De stigende mistrivselmønstre hos de yngre generationer som for eksempel stress, ensomhed og skolevægning er også et opmærksomhedspunkt i Haver til Maver, da mistrivsel kan have vidtrækkende konsekvenser for børn og unge og kan medføre dårlige faglige resultater, manglende uddannelse, og at de generelt klarer sig dårligere i livet, end de elever der trives.

Hvis vi skal vende den negative udvikling blandt børn og unge, må vi sikre, at de får mulighed for at deltage i positive og stærke børnefællesskaber, hvor de via et fælles tredje kan udvikle sig og lære. Vi må udvikle og tilbyde metoder og strukturer, der på en og samme tid fungerer som frie og dannende rum.

Få metoder er så konkrete og fællesskabsorienterede som Haver til Maver, hvor børn også får lov til at lege, eksperimentere og være udendørs, og hvor de i fællesskaber dyrker haver, høster grøntsager og laver lækre måltider, som de indtager sammen med deres klassekammerater.

Barndommens have

Haver til Maver arbejder for at sikre alle børn i Danmark en have i barndommen, hvor de får mulighed for at tilegne sig praktiske færdigheder, så de ved, hvordan man dyrker en have, hvordan man tilbereder dejlig mad af friske grøntsager, og hvor de får mulighed for at tilbringe tid udendørs i et grønt, trygt og magisk rum med højt til loftet og med de positive børnefællesskaber i centrum. Vi vil sikre, at børn opnår handlekompetencer, som kan støtte dem til at agere i den grønne omstilling og dermed også den verden, de vokser op i.

Anine Neumann Mansur er studerende på RUC og studentermehjælper hos Haver til Maver, Camilla Roed Otte er vicedirektør for Haver til Maver

Sådan kan programmet for otte besøg i Haver til Maver se ud:

Haver til Maver 2023			
FORÅR			
MODUL 1 På opdagelse i skolehaven	MODUL 2 Forår i skolehaven	MODUL 3 Store sådag	MODUL 4 Sommeren Zsummer
 Velkomst og Haver til Maver remsen. Rundtur i slotshaven Hvor er vi stille og hvor er vi vilde – hvor er æble-haven, rosenhaven og klatretræerne? I Haven I flytter ind i jeres have. Haveredskaberne. Klargøre jorden. Udekøkken Køkkengrej og opvaskedyst.	 I Haven Vi gør jorden klar til såning. Haven gøres fin med flotte farver og kreative bedpinde. Vi skal lave så-riller og lægge de første grøntsagsfrø i jorden. Udekøkken Vi lærer udekøkkenet bedre at kende og laver vores første måltid. Hygiejne ved madlavning. Til Maven: Kålsalat med rå jordskokker og æbler. <i>Ekstra: Fødekeddeleg.</i> 	 I Haven Er frøene mon spiret? Vi skal så, lægge og sætte endnu flere grøntsagsfrø. Udekøkken Vi går på opdagelse i naturen og sanker urter. Vi laver vild dressing og skærer grøntsagsstænger. Til Maven: Friske grøntsager med vild dip. 	 I Haven Vi planter, sår, luger, lærer at hyppe, tynde ud og vande og måske skal der efter-sås. Haverne gøres klar til sommer-ferien. Natur Vi møder de fantastiske honningbier. Udekøkken Vi laver bål. Til Maven: Pandebrød med biernes honning.

Haver til Maver Gentofte 2023			
EFTERÅR			
MODUL 5 Den første høst	MODUL 6 Høsten fortsætter	MODUL 7 Bæredygtig mad	MODUL 8 Suppefest
  I Haven - Høstøvelse – Er grøntsagerne høstklar? - Høst til dagens madlavning - Luge, evt. vande Udekøkken De nyhøstede grøntsager renses for jord og så skal der snittes og hakkes. Til Maven: Råkostdyst	 I Haven Havens bede og stier luges. Vi kan måske også høste blomsterfrø. Udekøkken Grøntsagerne renses, snittes, hakkes og wokkes. Til Maven: Wokkede grøntsager. 	 I Haven - Vi høster flere grøntsager og gør nogle af bedene vinterklar. - Frøhøst. - Sæsonstafet. Udekøkken Vi taler om klimamad. Laver bål og arbejder 	 I Haven Vi høster alle grøntsager. Bedene gøres vinterklar og vi sår en efterafgrøde. Udekøkken Vi laver bål. Alle vores forskellige grøntsager skæres i tern og puttes i den store suppegryde. Til Maven Grøntsagssuppe af egen høst. Afslutning Brug knolden – elevevaluering.

Frem- tidens friluftsliv er for alle

Af Louise Eltvéd Nielsen

Mere og bedre natur skal i fremtiden give grundlag for endnu større naturoplevelser for alle danskere. Naturstyrelsen arbejder både for at sikre gode muligheder for at dyrke friluftsliv på de statsejede naturområder og for at udvikle og understøtte friluftslivet i hele Danmark

Hvordan balancerer vi hensyn til naturbeskyttelse og forskellige brugergruppers behov? Hvad skal statens naturområder kunne tilbyde i forhold til friluftsliv? Og hvordan sikrer vi, at friluftsliv og naturoplevelser i fremtiden bliver bæredygtige og harmonerer med andre vigtige samfundsopgaver som klimaforandringer, biodiversitetstab og mistrivsel blandt unge?

Det er nogle af de spørgsmål, der fylder, når vi i Naturstyrelsen snakker om fremtidens friluftsliv.

Friluftsliv i Naturstyrelsen

Naturstyrelsen er en del af Miljøministeriet. Det er vores opgave at forvalte 2.000 kvadratkilometer skove og andre naturområder - 5 procent af Danmark, som er vores fælles natur. Vi arbejder for at øge biodiversiteten og for at sikre grundlaget for et rigt og mangfoldigt friluftsliv. Og der skal være plads til alle: Både hverdagens brugere af naturen, de organiserede friluftsforeninger, skoler og andre skal have gode muligheder for at bruge naturen.

Naturstyrelsen overtog i 2022 ansvaret for arbejdet med national friluftspolitik, der ellers siden 2016 har været placeret i først Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning og siden i Miljøstyrelsen.

Det betyder, at Naturstyrelsen har ansvaret for at understøtte og medvirke til at udvikle det nationale friluftsliv i samarbejde med kommuner, organisationer og frivillige foreninger inden for rammerne af den siddende regerings friluftspolitik.

De otte friluftspolitiske pejlemærker

Naturstyrelsens nationale arbejde med friluftsliv har afsæt i de otte friluftspolitiske pejlemærker fra "Alletiders Friluftsliv - Redegørelse om Danmarks friluftspolitik" til Folketingets Miljøudvalg.

"Alletiders Friluftsliv" og publikationerne "Friluftslivets idékatalog - 125 forslag fra ni netværk" og "Friluftslivets samfundsværdi - Oplevelser og aktiviteter i naturen er vigtige goder" blev udarbejdet af Miljøministeriet sammen med centrale aktører på friluftsområdet. De tre publikationer udkom i 2015 og kaldes "Danmarks første nationale friluftspolitik".

De otte friluftspolitiske pejlemærker er:

1. Friluftsliv er for alle
2. Vi skal lære i naturen
3. Friluftsliv skaber fællesskab og engagement
4. Friluftsliv giver sundhed og livskvalitet
5. Friluftsliv skaber vækst og arbejdspladser
6. Vores byer skal indbyde til friluftsliv
7. Naturen som social løftestang
8. Nytænkning giver mere friluftsliv

Du kan finde alle tre publikationer på Naturstyrelsens hjemmeside: nst.dk/friluftspolitik

Forudsætningen for alle otte pejlemærker er, at der findes gode, sammenhængende naturområder, at naturen er

tilgængelig for alle befolkningsgrupper, og at der er et godt samarbejde mellem aktørerne på friluftsområdet.

Danmarks naturstier

Det er også en forudsætning for mange af de friluftspolitiske pejlemærker, at det er nemt for borgerne at finde information om stier, ruter, naturoplevelser og faciliteter. Det understøttes af bevillingen fra Folketinget i forbindelse med aftalen "Mere liv i bymidter og landdistrikter" fra 2021. Midlerne skal gå til udvikling og drift af projektet "Danmarks Naturstier – en omvej værd". Danmarks naturstier skal være Margueriteruten for gående og øvrige frilftsbrugere, samtidig med at den bliver rygraden i planlægningen af den rekreative infrastruktur nationalt. Projektet udvikles i samarbejde med Friluftsrådet og KL.

Naturbaseret friluftsliv

Naturstyrelsen, kommuner og andre lodsejere vil i fremtiden have et øget fokus på at skabe en vildere natur både i skoven, i den lysåbne natur og i byerne. I Naturstyrelsen kommer det særligt til udtryk i de urørte skove og i de kommende naturnationalparker.

I naturnationalparkerne får naturen og biodiversiteten første prioritet. Det stiller krav til os som forvalter af naturarealerne, og det kræver fleksibilitet fra friluftslivets øvrige aktører. Vi skal finde løsninger, så der bliver plads til alle arter – også mennesker.

Den vildere natur rummer et stort potentiale for naturforundring og for at lære eller genopdage, hvordan vi færdes i naturen. Det rummer også en mulighed for at styrke et friluftsliv, der i højere grad er naturbaseret frem for facilitets- eller aktivitetsbaseret.

Lighed i naturen

Vi skal passe på naturen, men naturen kan også være med til at passe på os. Og vi skal have endnu flere ud i den – fordi den er rummelig og stimulerende både kropsligt, emotionelt og kognitivt. At være i naturen kan være med til at løfte humøret og give mental ro. Friluftsliv kan dermed være en del af løsningen på nogle af de udfordringer, vi ser i samfundet i dag med eksempelvis mental mistrivsel.

Selvom de fleste trives med at være i naturen, kan der være en række barrierer for at komme ud. Barriererne kan være fysiske begrænsninger, men det kan også være psykiske, sociale eller strukturelle forhold, der gør, at naturen ikke opleves som et rum, der kan indtages af den enkelte.

Mange steder snakkes der om de "naturuvante" eller "den sjældne naturgæst". Denne gruppe er ikke homogen, og de forskellige gruppers årsager til ikke at komme i naturen er nuancerede og mange.

Der er dem, der mere eller mindre bevidst fravælger at komme i naturen, fordi de foretrækker andre typer fritidsaktiviteter – nogle af dem mødte vi måske i naturen under coronanedlukningerne, fordi andre fritidstilbud blev kraftigt reduceret. Nogle vil måske gerne bruge naturen mere, men mangler inspiration til, hvad man kan lave, eller hvor man kan

tage hen. Andre har måske ikke overskuddet til at træde ud i naturen på grund af fysiske, psykiske eller sociale barrierer. Endelig er der børn og unge, som i høj grad er afhængige af voksne, der kan tage dem med ud i naturen.

Det er dermed ikke lige nemt for alle at bevæge sig ud i naturen. Og derfor er det vigtigt for Naturstyrelsen at blive klogere på, hvordan vi kan bidrage til, at naturen opleves som tilgængelig af alle.

Partnerskaber

Naturstyrelsen indgår gerne i partnerskaber med kommuner, lokale foreninger, virksomheder og mange andre. I samspil med partnere gennemfører vi projekter, der giver borgerne bedre adgang til naturen, nye muligheder for fællesskaber i naturen og flere og bedre faciliteter samt en udbredt følelse af ejerskab for vores fælles natur.

Vi har brug for den viden, som vores partnerskaber bringer til bordet. For de repræsenterer for eksempel dem, der kan have svært ved at tage det første skridt ud i naturen på egen hånd.

Nye idéer er velkomne

Brænder du inde med gode ideer til fremtidens friluftsliv, som vi kan understøtte i Naturstyrelsen? Så lad os tage en snak om mulige samarbejder. Vi hører meget gerne fra dig!

Du kan kontakte os her: loepe@nst.dk.

Desuden vil vi meget gerne takke alle dem, der bidrog med forslag til initiativer og partnerskaber på "Vores Natur Kalder".

Louise Eltved Nielsen er fuldmægtig i Naturstyrelsen

TO EKSEMPLER PÅ PROJEKTER MED NATURSTYRELSEN

Adgang til sol og vind styrker krop og sind

Partnere

SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed og Naturstyrelsen. Projektet er finansieret af Det Obelske Familiefond og en bevilling fra Folketinget.

Målgrupper

Medarbejdere og frivillige i regioner og kommuner, der laver aktiviteter målrettet mennesker, som lever med psykiske vanskeligheder samt medarbejdere på lukkede psykiatriske afdelinger.

Aktiviteter

- Kurser for medarbejdere i kommuner og regioner samt frivillige om at lave aktiviteter med psykisk sårbare i naturen.
- Grej til for eksempel at lave mad over bål.
- Tilskud til honorar til frikøb af en medarbejder eller til for eksempel at få en naturvejleder med på sine ture i naturen.
- Tilskud til udgifter til transport eller særligt friluftsgrej.
- Tilknytning til en netværksgruppe, hvor der kan udveksles erfaringer med andre og finde inspiration til ture.
- Naturtilbud til patienter indlagt på en lukket psykiatrisk afdeling og udbredelse af erfaringerne med at få "Naturen over hegnet" til andre medarbejdere på lukkede psykiatriske afdelinger.

Erfaringer

- Tværfagligt samarbejde er berigende for alle involverede.
- En-til-mange-formidling af mulighederne i naturen sikrer etablering af nye naturtilbud.

Læs mere om partnerskabet på sind.dk/natur

Natur for alle

Partnere

Natur for alle drives af Videnscenter om Handicap og Naturstyrelsen er partner i projektet. Projektet er finansieret af Friluftsrådets udlodningsmidler og AAGE V. JENSENS NATURFOND.

Målgrupper

Natur for alle arbejder for, at flere mennesker med handicap kan komme ud i naturen.

Aktiviteter og initiativer

Der udvikles en temaside på udinaturen.dk, hvor information om de eksisterende lettilgængelige naturoplevelser samles og formidles. Frivillige frontløbere inspirerer til at bruge naturen mere, og nu kan du på udinaturen.dk tilføje oplysninger om handicaptilgængelighed på ruter og faciliteter.

Erfaringer

Der er skabt en kreativ og nødvendig dialog om tilgængelighed i naturen. Projektet bidrager til, at flere mennesker med handicap får lettere ved at komme ud i naturen. Til september 2023 kan du se forslag til tilgængelige naturoplevelser på udinaturen.dk.

Læs mere på videnomhandicap.dk/projekter

Foto: Naturstyrelsen

Fremtidens Friluftsliv

Fremtidens friluftsliv er et fast rum i Dansk Friluftsliv faciliteret af Tejs Møller og Christian Moestrup Andersen. Vi ønsker med dette rum at sætte fokus på, hvordan friluftslivet kan bidrage til den nødvendige bæredygtige omstilling i lyset af klima- og biodiversitetskrisen. Vi undersøger, hvordan fremtidens friluftsliv på forskellige måder kan vise vej mod en højere grad af balance mellem menneske og natur. Skriv til os på fremtidensfriluftsliv@gmail.com

Foto: Laura Friis Nielsen

Foto: Max Wilfred Fritzboeger

Kan friluftsliv redde verden?

At sætte klima- og biodiversitetskrisen højt på dagsordenen i dansk friluftsliv har været vores ambition med artikelserien 'Fremtidens friluftsliv'. På Vores Natur Kalder-konferencen holdt vi en workshop med titlen 'Kan friluftsliv redde verden' og var værter for en bålsnak om samme tema - og så gjorde vi et forsøg på kuppe konferencens dagsorden

Af Christian Moestrup Andersen og Tejs Møller

Diskussionslysten var stor rundt om bålfadet på græsset foran Det Ny Sletten, da det officielle program på den første konferencedag var slut, og der var tid til lejrslagning, networking og fortsættelse af debatterne fra dagens workshops. Temaet for bålsnakken var: 'Kan friluftsliv redde verden?' - intet mindre - og handlede om friluftslivets rolle og forpligtelse i klima- og biodiversitetskrisens tidsalder.

"Vi skal skabe nye alliancer på tværs af organisationer", "vi kan ikke læne os tilbage og overlade det til de unge generationer at handle", "der er behov for at sætte fokus på voksnes naturdannelse", og "vi skal trække hastighed og adrenalin ud af friluftslivet", lød nogle af synspunkterne.

Vi - Tejs Møller og Christian Moestrup Andersen - har i de seneste tre år haft som ambition at fastholde fokus på bæredygtighedsdagsordenen i Dansk Friluftslivs magasin under overskriften 'Fremtidens friluftsliv'. For os var det derfor enormt opmuntrende at opleve den interesse og det engagement, som konferencedeltagerne udviste for først vores workshop og siden bålsnakken med fokus på friluftslivets rolle og forpligtelse i forhold til klima- og biodiversitetskrisen.

Uomgængeligt spørgsmål

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi havde håbet, at bæredygtighedsdagsordenen havde haft en mere dominerende plads på konferencen, end det tog sig ud, da vi fik programmet i hænde.

Vi var selvfølgelig glade for, at konferencen havde lånt vores overskrift - "Fremtidens friluftsliv" - men vi forudser, at den fremtid, vi har i vente, bliver mere præget af klima- og biodiversitetskrisen, end konferencens program afspejlede.

Derfor var det også opløftende, at keynote-taler Simon Beames indledte konferencen med at bekendtgøre, at for ham at se er klima- og biodiversitetskrisen et af de vigtigste fokusområder for friluftslivet og et uomgængeligt spørgsmål, vi som friluftslivsledere og udelivsformidlere bør have fokus på.

Senere på dagen holdt vi selv en workshop på konferencen. Her fik vi mulighed for at bringe det tema, vi har forfulgt i vores artikelserie her i magasinet, i spil blandt levende friluftslivsinteresserede konferencedeltagere. Vi inviterede deltagerne ud i skoven og indledte vores workshop med en introduktion til det arbejde, vi har lavet i de seneste tre år og formidlet her i bladet.

Et arbejde, som tog afsæt i 2020 med Dansk Friluftslivs to temanumre om friluftsparadokset. Kort fortalt er det betegnelsen for den modsætning, der er mellem friluftslivets selvpfattelse som bæredygtigt og naturvenligt og det faktum, at friluftsliv er mindst lige så klima- og miljøbelastende som alle mulige andre fritidsaktiviteter. Vi bidrog til temanumrene med interviews og artikler og satte spørgsmålstejn ved det fremherskende diktum om, "at det man kender, passer man på". Altså at der skulle være en direkte årsagssammenhæng mellem at tilbringe tid i naturen og at kere sig om den. Det er der ikke solid evidens for, tværtimod taler meget for, at det netop kræver en mediering; at en friluftslivsleder, pædagog, lærer,

forælder eller rollemodel aktivt kobler naturoplevelsen med behovet for at beskytte og bevare naturen.

Vi satte os efterfølgende for at fastholde fokus på bæredygtighedsdagsordenen i magasinet ved at stille os selv den opgave at finde en måde at belyse ethvert givent tema ud fra et bæredygtighedsperspektiv. Det har været et godt benspænd - vi har skullet lægge hjernen i blød for at finde på måder at belyse så forskelligartede temaer som mad, nature connectedness, social- og specialpædagogik og penge ud fra et bæredygtighedsperspektiv.

Vi vil noget med nogen

Disclaimere er der brug for, når man insisterer på, at det er et anliggende for friluftslivet og friluftslivslederne at forholde sig til de alvorlige kriser, vi står over for. Så dem tog vi også lige med i indledningen af vores workshop:

For det første: Det er på ingen måde fremmed for friluftslivet at have et normativt sigte. Al pædagogik er i princippet normativ, og det pædagogiske friluftsliv er ingen undtagelse. Vi vil noget med nogen. Dette 'noget' kan antage mange former, og økologisk omtanke og bæredygtighed er historisk set et af de vigtigste mål for det pædagogiske friluftsliv.

Og for det andet: Friluftslivet udfolder sig i det fri - altså i den natur, der omgiver os og er i krise. Derfor forekommer det indlysende, at vi som friluftslivets facilitatorer har en særlig forpligtelse til at påtage os et ansvar for, at fremtidige generationer får mulighed for at kunne bedrive friluftsliv i en natur af mindst samme kvalitet, som den vi har haft mulighed for bevæge os ud i. Så langt så godt.

Vi kom også lige omkring en definition af begrebet bæredygtighed, hvis anvendelse der efterhånden er gået mere inflation i end i verdensøkonomien. Vi støtter os til Gro Harlem Brundtlands definition: "En bæredygtig udvikling er en udvikling, som opfylder de nuværende behov, uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare."

Heling og handling

Så var det workshopdeltagernes tur til at få ordet. Vi havde på forhånd identificeret og navngivet fem temaer, som deltagerne skulle forholde sig til. Rundt om i løvskovbunden havde vi placeret nogle genstande, som skulle inspirere deltagerne til både refleksion, diskussion og måske handling med udgangspunkt i temaerne.

Som symbol på temaet 'Eventyret' havde vi plantet et lille dannebrogflag i skovbunden - en reference til de flag, opdagelsesrejsende og ekspeditionsledere har plantet på bjergtinder og poler. For i en tid med global opvarmning og fokus på CO2-udledning, hvordan kan vi så opsøge eventyret uden at bidrage til opvarmningen af kloden? Hvad gør vi ved den 'kognitive dissonans', der opstår, når der ikke er overensstemmelse mellem vores idealer og handlinger? Hvordan kan vi forsvare at rejse til Grønland og ro kajak blandt isbjerge, vel vidende at flyrejse bidrager til afsmeltningen

af isen, hvis vi samtidig har et ideal om, at vi vil bidrage til at standse opvarmningen?

En anden gruppe workshopdeltagere gik hen til kompasset, der symboliserede 'Vejlederen'. Her var opdraget, at deltagerne skulle reflektere over, hvilke værdier der er definerende for det friluftsliv, de praktiserer og/eller fremmer i deres professionelle praksis. Og dernæst diskutere, hvilke muligheder og barrierer, der er for, at friluftsliv vejlederen påtager sig at koble oplevelser i naturen med bevidstgørelse om klimakrise og biodiversitetskrise.

En tredje gruppe samledes ved et stort gammelt fyrretræ og fik til opgave at reflektere over begrebet 'Det Vilde'. Med afsæt i den pædagogiske retning *wild pedagogies* skulle de diskutere, hvordan søgen efter og refleksioner omkring det vilde måske kan bringe os nærmere en gentænkning af menneskets rolle i verden.

Knap så højtravende var bålgrøden og temaet 'Føden' - altså den mad og de råvarer, vi har med os eller skaffer os undervejs på tur. Her kredsede diskussionen om, hvordan turmaden kan danne udgangspunkt for samtaler om fødevareproduktion, friluftsliv og bæredygtighed, og om vi kan skabe transfer, så inspiration fra bålmaden og -snakken tages med hjem til hverdagen.

Endelig samledes en gruppe workshopdeltagere om megafonen i skovbunden og temaet 'Heling og handling'. Her var opdraget at reflektere over en oplevelse af naturtab som følge af klimaforandringer eller forringet biodiversitet. Og dernæst overveje, hvordan hele temaet om bæredygtighed

og naturkriser kunne bringes helt ind i centrum af Vores Natur Kalder-konferencen.

Det fører for vidt her at referere diskussioner og pointer fra de fem workshopgrupper. Men lad os bare konkludere, at det kvarter, vi på forhånd havde sat af til fælles opsamling, på ingen måde ydede det engagement og den diskussionslyst, deltagerne udviste, retfærdighed. Vi blev da også hurtigt enige om, at der var behov for at fortsætte snakken om friluftslivets rolle i naturkrisernes tid, efter det officielle program på konferencens første dag var slut.

En del af os selv

Og så er vi tilbage ved bålfadet og den livlige diskussion fra indledningen. Bålsnakken under overskriften "Sådan redder friluftsliv verden" var på det nærmeste et tilløbsstykke, og det bekræftede os i, at der ER stor interesse for koblingen mellem friluftsliv, naturkriser og bæredygtighed blandt centrale aktører i dansk friluftsliv.

Det tager vi med os fra konferencen - at engagementet og interessen findes derude og kalder på mere viden, nye ideer og masser af eksperimenter. Vi for vores del takker foreløbig af - Fremtidens Friluftsliv holder pause fra spalterne her, men med en klar ambition om at bringe erfaringer og ideer videre - men i en ny form. Det kommer I til at høre mere om.

På Vores Natur Kalder blev biodiversitetskrise, klimakrise og behovet for at gentænke friluftslivets rolle i en forandret verden ved med at trænge sig på - trods den lidt marginaliserede position i det officielle program.

Således var også den anden keynote-taler, antropolog Cecilie Rubow, stærkt optaget af, hvordan vi "indendørsmennesker", som hun betegner os, kan nytænke vores opfattelse af naturen og undgå udelukkende at betragte os selv som herskere, forvaltere og forbrugere af den - men i stedet tænke og opleve os som del af den.

Den bevægelse *skal* friluftslivet kunne bidrage til at fremme, hvis du spørger os!

Og inden formand for Dansk Friluftsliv Tanya Uhnger Wunsche rundede konferencen af med et oplæg om nature connectedness og en stærk appel til også at tage klodens kritiske tilstand alvorligt i vores hjørne af samfundet, lånte vi - Fremtidens Friluftsliv - mikrofonen.

For som et produkt af vores workshop og bålsnak var vi blevet enige om at komme med en klar opfordring, ja, rejse krav om, at den næste Vores Natur Kalder-konference får bæredygtighed som hovedtema. Skal friluftsliv være med til at redde verden, er det på høje tid, vi kommer i gang!

DET HAR VI SKREVET OM

Fremtidens friluftsliv blev født ud af Dansk Friluftslivs to temanumre om friluftsparadokset fra 2020. Til de to temanumre bidrog vi med:

- Interview med den norske professor Carlo Aall, der står bag den største undersøgelse af norsk friluftslivs klimapåvirkning. Konklusionen var klar: friluftsliv er blandt de mest klimabelastende fritidsaktiviteter
- "Bæredygtighed kommer ikke af sig selv". Klumme om, hvorfor friluftsliv ikke i sig selv fører til større klima- og miljøbevidsthed og -handlen.
- Interview med Friluftsland og Spejder Sport om outdoor-industriens ansvar i forhold til friluftsliv og bæredygtighed

Efterfølgende satte vi os for at belyse ethvert tema for Dansk Friluftslivs magasin ud fra et bæredygtighedsperspektiv. Det har ført til følgende artikler:

- Nr. 112 - Tema om mad: 'Den mad, vi spiser på tur, former den natur, vi tager på tur i' - klumme om friluftslivets potentiale for at sætte madvaner, landbrugsproduktion og klimabelastning til debat.
- Nr. 113 - Tema om nature connectedness: Interview med Louise Chawla, der er en af pionererne inden for nature connectedness, blandt andet om behovet for at skabe et rum for at dele sorg over naturens forfald
- Nr. 114 - Tema om social- og specialpædagogik. 'Er det bæredygtige friluftsliv kun grønt?' Om relationen mellem økologisk, økonomisk og social bæredygtighed samt hensyntagen til ledelse og deltagelse i friluftslivet.
- Nr. 115 - Vores Natur Kalder - konferencetema. Interview med keynote-taler og bæredygtighedspsykolog Simon Elsborg Nygaard om bæredygtig trivsel i naturen.
- Nr. 116 - Friluftsliv, bushcraft og bæredygtighed. Interview med studieleder Mathilde Vædele Haugaard Jensen om behovet for en ny ideologisk retning for friluftslivvejledningen
- Nr. 117 - Penge i friluftslivet. Interview med bioetiker Mickey Gjerris om værdisættelse af naturen
- Nr. 118 - Dømmekraft. 'Friluftsliv og pædagogik for bæredygtighed på gyngende grund'. Om centrale dilemmaer for friluftslivvejlederen i arbejdet med bæredygtighed.

Fremtidens Friluftsliv holder nu en pause i artikelserien for at fokusere energien omkring friluftsliv og bæredygtighed i nye retninger. Vi vender tilbage.

Foto: Christian Moestrup

LABORATORIUM FOR FREMTIDENS FRILUFTSLIV

Et konkret udkomme af vores workshop og bålsnak på Vores Natur Kalder er dannelsen af Laboratorium for Fremtidens Friluftsliv. I første omgang er det et online fællesskab, hvor vi kan inspirere, diskutere og informere hinanden om gode ideer, nye initiativer, svære dilemmaer og alt andet, der har relation til diskussionen om friluftsliv i naturkrisernes tid. Fællesskabet faciliteres af Fremtidens Friluftsliv ved Tejs Møller og Christian Moestrup Andersen og foreningen Dansk Friluftsliv.

Find os på facebook via linket her <https://www.facebook.com/groups/220877127392954> eller ved at søge efter gruppen "Laboratorium for fremtidens friluftsliv".

Netværkslandskab: Fællesskaber og samtaler på conference om Fremtidens Friluftsliv

Konferencen Vores Natur Kalder - Fremtidens Friluftsliv gav mig anledning til at være nysgerrig på, hvordan vi i fremtiden kan facilitere gode samtaler og netværksdannelse og samtidig have et højere mål for øje end os selv

Af Christian Aage Mortensen

"Networking in outdoor recreation is not just about making business connections; it's about building a community. It's about finding like-minded individuals who share your passion for the outdoors and creating a support system that fosters growth, learning, and collaboration. Together, we can inspire and empower each other to explore, protect, and enjoy the natural world."

— Michael Hodgson

Vi havde i Dansk Friluftsliv et ønske om, at deltagerne på konferencen - trods et tætpakket program - fik tid og rum til at møde andre i 'branchen'. På en i forvejen ret uformel conference ønskede vi at skabe et uformelt og intimt rum, hvor folk kunne mødes, og hvor alle var åbne for samtale med andre. Resultatet blev, at vi satte halvdelen af tiden til bålnetværk. Vi havde forud for bålnetværket fundet temaer, som folk kunne samles om.

Klokken 17.00, halvdelen af tiden før middagen, var der kommet gang i balfadene, og små grupper af deltagere begyndte at indfinde sig på rensdyrskind og liggeunderlag. Der var blandt andet et bål, hvor der blev diskuteret blåt friluftsliv og ungeinddragelse. Og det tema, som især tiltrak mange folk, var: 'Sådan redder friluftslivet verden'.

Med det varme bål i midten og en cirkel, som løbende blev udvidet, blev der i mine øjne skabt en atmosfære af åbenhed og samhørighed, hvor viden, erfaringer og historier blev delt.

De små møder

Under hele konferencen hæftede jeg mig ved de små møder, som opstod spontant mellem folk. Ligesom jeg også oplevede tidspunkter, hvor samtaler blev afbrudt eller dårligt nåede at starte. Jeg observerede følgende:

- Et anstrøg af moderat kaos er godt: Konferencen blev i høj grad løftet af en gruppe frivillige, som knoklede for at få alle ender til at mødes, hvilket lykkedes. Ikke desto mindre var der brug for, at deltagerne også bidrog til, at konferencen kørte på skinner. Ved parkeringspladsen overhørte jeg, hvordan folk spurgte hinanden om, hvor teltene kunne slås op. Folk hjalp til med stole, da der skulle gøres klar til festmiddagen, og hjalp også til med oprydningen efter middagen. Situationer som disse skal man ikke underkende værdien af. De fordrer, at vi

spørger hinanden om hjælp, og er en oplagt åbning for, at mennesker kan mødes om noget.

- Flere pauser imellem oplæg: Set i bakspejlet savnede jeg flere pauser. Pauserne blev for flere en anledning til at fortsætte samtalen med sidemakkeren fra oplægget eller personen ved kaffekanderne og frugtkurvene. Når man skifter plads oftere, kan man møde flere folk. Flere skift i kombination med flere pauser kunne bidrage til, at oplæggene kunne leve videre og danne grobund for samtaler blandt tilhørerne.
- Tid til spørgsmål og summen: Nogle oplægsholdere var bundet af en stram tidsramme, og jeg kunne ønske mig, at alle oplæg kunne være blevet efterfulgt af flere spørgsmål og tid til summen blandt tilhørerne.
- Workshops: Små workshops og oplæg udendørs gav folk mulighed for at komme til orde og skabe forbindelser baseret på fælles interesser og oplevelser.
- God mad får folk i snak: Det er hyggeligt at mødes over god mad, og når den er værd at tale om, bliver den også et godt udgangspunkt for samtale mellem folk. Det var interessant at høre folk snakke om blomsterne på maden og dragefrugten i sandwichen.
- Et band som får folk på dansegulvet: Selv om mange friluftsfolk er åbne og villige til at træde ud af deres komfortzone, kræver det stadig et festligt orkester at fylde et dansegulv, når aftenen falder på. Jungle Boogie Band, som snart kan betegnes som et husorkester for Vores Natur Kalder-konferencerne, fik folk i sving og havde endda en rundkreds-dans, hvor de fik deltagerne til at danse med hinanden på kryds og tværs.

Netværk kan i min optik godt fylde mere på konferencer, og som medarrangør får jeg lyst til at facilitere flere muligheder for at folk kan mødes i uformelle rammer. Dertil håber jeg, at fremtidige konferencer også vil give plads til, at folk kan diskutere ønsker og visioner for fremtidens friluftsliv.

Christian Aage Mortensen er næstformand i Dansk Friluftsliv

Bæredygtig adgang til naturen med en bæredygtig rekreativ infrastruktur

Af Thomas Larsen Schmidt

Stadig flere danskere dyrker idræt i naturen. Skal det gå hånd i hånd med det voksende fokus på biodiversitet, er der behov for en bæredygtig rekreativ infrastruktur. Her kan man lære meget af erfaringerne fra etablering af mountainbikespor, skriver konsulent i DGI Thomas Larsen Schmidt

Friluftsliv og idræt i naturen er i vækst. Mængden af danskere, der myldrede ud i naturen under corona, var en stærk påmindelse om, at flere og flere vil ud og være aktive i naturen. Hvis vi skal lykkes med at få flere ud, skal det ske på et bæredygtigt grundlag. Gode bud på bæredygtig adgang til naturen kræver et større fokus på vores eksisterende og fremtidige rekreative infrastruktur.

Danskernes adgang til offentlig natur er under stor forandring i disse år, særligt med etableringen af 75.000 hektar urørt offentlig skov. De kommende 15 naturnationalparker markerer et skifte fra to side stillede formål i den statsejede natur, friluftsliv og natur, til et formål med biodiversitetsfremme for øje, som rangerer over andre formål. Det betyder blandt andet, at kommunernes rolle i fremtiden må forventes ændret. Fremover må kommunerne i højere grad påtage sig et ansvar for at understøtte befolkningens muligheder for at kunne komme ud i naturen og være aktive. Kommuner bør have et skarpt fokus på både benyttelse og beskyttelse i skovrejsningsprojekter, naturprojekter og i kommunens grønne områder. I fremtiden bliver behovet for at imødekomme det stadigt voksende ønske om adgang til naturen kun større. Adgang til naturen er nødvendig for at understøtte både den mentale og fysiske sundhed gennem et aktivt friluftsliv og idrætsliv i naturen.

Naturen er borgernes foretrukne sted at være aktive

Brug af naturen til aktiviteter og fællesskaber er vokset markant over de seneste årtier, og naturen er i dag det sted, hvor flest voksne danskere dyrker en eller flere af deres motions- og idrætsaktiviteter.¹

Frivillige idrætsforeninger såvel som selvorganiserede motionsaktiviteter samler borgere i sunde og meningsfulde fællesskaber omkring idrætsaktiviteter i naturen, herunder løbere, orienteringsløbere, gå-hold, vandrefællesskaber, mountainbikere mv. Skovene og naturen bruges desuden til afholdelse af mange motions- og idrætsevenement.

God adgang til naturen går hånd i hånd med fysisk og mental sundhed

Naturen giver en ekstra dimension til motion og bevægelse, som handler om velvære og mental trivsel. Vi får det godt i det grønne og blå. Forskning viser, at naturen har en positiv effekt på både psykisk sårbarhed og raske menneskers mentale helbred, samt at naturen er effektiv til at forebygge stress, angst og depression.²

³ Og selv korte ophold i grønne omgivelser kan nedsætte stressniveauet markant.⁴

I modsætning til populære idrætsaktiviteter såsom håndbold eller tennis kræver gå- og løbeture i de danske skove ikke specifikke idrætskompetencer. For de inaktive, som aldrig har

Foto: Thomas Larsen Schmidt

dyrket idræt, og som oftere optræder i statistikken for borgere med overvægt, livsstilssygdomme og psykiske lidelser, er indgangsbarrieren til et aktivt liv i naturen lav, og naturen er det letteste sted for mange at starte.

Aktuelt viser IDANs nye undersøgelse af borgernes motionsvaner før og efter nedlukningen af samfundet i forbindelse med COVID 19, at hele 25 procent af de borgere, der ikke var aktive før krisen, nu er begyndt at dyrke sport og motion i form af løb, fitness, vandre- og gåture i naturen.

Let adgang til naturen er således ikke kun centralt for at øge borgernes fysiske idræts- og aktivitetsniveau, men er også en del af løsningen på store samfundsudfordringer som ulighed i sundhed og dalende mental sundhed. Hvis flere mennesker skal være fysisk aktive, er det nødvendigt at skabe de bedst mulige rammer og vilkår for at være aktiv i naturen.

Idrætten og et aktivt friluftsliv truer ikke hverken biodiversiteten eller rødlistearter. Rapporten "Bevarelse af biodiversiteten i de danske skove" udgivet i 2016 af Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Københavns Universitet, dokumenterer således, at idræt og friluftsliv ikke har negative konsekvenser for biodiversiteten.

Case: Mountainbikespor fremmer motion og er naturmæssigt og socialt bæredygtige

Et tydeligt eksempel på, hvordan bæredygtighed kan indarbejdes i rekreativ infrastruktur, er mountainbike og udviklingen af mountainbikespor i Danmark siden årtusindeskiftet. Det skal være muligt for alle at komme ud i det fri, og derfor har borgerne brug for flere og bedre muligheder for at komme ud i skoven, til kysten, på vandet og i det åbne land – også i fremtiden.

Mountainbikesporene får estimeret over 500.000 danskere ud at være aktive i naturen hvert år. Og de får med stor sandsynlighed et forhold til den natur, de er aktive i. Der er de sidste 15 år etableret over 200 mountainbikespor i Danmark på baggrund af en kæmpe frivillig indsats, der har åbnet for en sjov aktivitet i naturen for lokalsamfund i hele landet.

¹ I "Danskernes Motionsvaner" (IDAN 2016) fremgår det bl.a., at naturen er det mest populære sted at dyrke sine aktiviteter (44 pct. angiver, at de dyrker én eller flere af deres aktiviteter i naturen).

² Region Syddanmark 2015: Natur på hjernen

³ <https://altompsykologi.dk/2017/08/naturen-kur-stress-angst-ikke-redigeret/>

⁴ <https://videnskab.dk/krop-sundhed/studie-20-minutter-i-naturen-saenker-kroppens-stressniveau>

Foto: Thomas Larsen Schmidt

DGI arbejder i partnerskab med Naturstyrelsen og Danmarks Cykle Union om projektet On Trail, et projekt der skifter og graduerer mountainbikespor i hele landet. On Trail-projektet understøtter frivillige, kommuner og andre aktører med viden, rådgivning, skiltning samt bæredygtigheds- og sikkerhedsspørgsmål vedrørende mountainbikespor. On Trail har været en medvirkende faktor til, at det er lykkedes at koordinere og sikre fremgang til mountainbikespor i hele landet, og har akkumuleret en stor mængde viden om rekreativ infrastruktur, det vil sige spor, stier, skiltning, nationale standarder, frivillige og samarbejdsmodeller for rekreativ infrastruktur.

Mountainbikespor i Danmark er alle etableret med frivillig involvering – og er måske den største frivilligsucces i Naturstyrelsens historie. Mountainbike-brugergruppen er en naturbrugergruppe, som i hele landet har taget ansvar for etablering og drift af gode rekreative faciliteter, som understøtter en let og sjov adgang til at komme ud i naturen og være aktiv i naturen.

Tal fra IDAN viser en parallelitet mellem udviklingen af de mange lokale spor og en øget deltagelse for både børn, unge og voksne. I 2016 var der tre procent af børn og unge, der dyrkede mountainbike, i 2020 var tallet otte procent. For voksne var tallet i 2016 seks procent, mens det i 2020 tal var vokset til 9 procent af befolkningen.

DGI ser mountainbikespor som en vigtig del af den samlede rekreative infrastruktur i hele landet og er klart positivt indstillet over for sporbygning. Bæredygtigt anlagte spor er som en schweitzerkniv et redskab, der kan løse mange problemer på en gang.

At et spor er bæredygtigt betyder, at sporet tager hensyn til bæredygtighed på tre parametre:

- 1. Miljø- og naturmæssig bæredygtighed**
Mountainbikesporene er med god planlægning i design og etablering et stærkt styringsredskab, som kanaliserer langt størstedelen af brugerpresset ind på sporene – og ikke alle mulige andre steder. Selve sporene skal kunne holde til det brugerpres, de udsættes for, og forstærkninger med naturmaterialer som sand, sten, grus og træ mv. vil holde sporet smalt og gøre det brugbart året rundt. Etablerede mountainbikespor reducerer presset på vildt, da vildtet vænner sig til, hvor sporene er, og til, at sporenes brugere bliver på sporene.
- 2. Social bæredygtighed**
Etablering af mountainbikespor efter gode bæredygtighedsprincipper løser mange potentielle brugerkonflikter ved blandt andet at adskille forskellige brugergrupper i naturen. Gode oversigtsforhold og fartreducerende foranstaltninger som for eksempel sten eller andet ved vejkryds reducerer oplevelsen af at blive forskrækket betydeligt. Alle spor i Danmark er etableret med frivillig involvering. De frivillige tager ansvar for både

etablering og vedligehold af sporene til glæde for både naturen, mountainbikere, trailløbere med flere – samtidig med at de sikrer en bedre oplevelse i skoven for andre brugere.

- 3. Økonomisk bæredygtighed**
Hvis sporene etableres, så de kan holde til det brugerpres, de reelt udsættes for, reduceres ressourceforbruget til løbende vedligehold, og de frivilliges kræfter kan bruges til forbedringer og positive tiltag i stedet for reparationer mv.

Læringen fra vores case med mountainbike er, at vi med lokal involvering og stærke bæredygtighedsprincipper i design og udførelse, kan lykkes med at få flere ud, samtidig med at vi kan planlægge med henblik på, at den øgede trafik er til mindst gene. Etablering af gode bæredygtige stier øger også deltagelsen fra flere børn og unge. Den læring kan overføres og bruges positivt og konstruktivt i en mere overordnet tilgang til arbejdet med alle former for stier i fremtidens danske rekreative infrastruktur.

Mere natur i Danmark og mere plads til et aktivt friluftsliv

Hvis vi vil understøtte en bæredygtig adgang til naturen til gavn for borgernes aktivitets- og idrætsvaner og dermed sundhed, bør adgangen til vores fællesejede natur og kommende naturarealer ansues som et væsentligt emne, og den bør diskuteres i et tæt samarbejde mellem alle aktører med interesse heri.

DGI mener:

- At hensyn til friluftsliv og biodiversitet bør sidestilles og vægtes ligeligt i den offentligt ejede natur og på kommunens grønne områder, så der i videst muligt omfang findes løsninger, der både imødeser biodiversitet og borgernes sundhed ved brug af naturen. Det behøver ikke at være hinandens modsætninger.
- At kommuner i samarbejde med for eksempel staten/ Naturstyrelsen bør frikøbe jord til mere natur og sikre bedre adgang for et aktivt og sundt friluftsliv. DGI ser meget positivt på, at kommuner eller staten frikøber for eksempel landbrugsjord for at understøtte biodiversitet, udendørsmotion og et aktivt friluftsliv. DGI ser her en mulig vej at gå, hvor det kan lykkes at få mere natur, bedre adgang og øget biodiversitet.
- En udvikling og forbedring af den rekreative infrastruktur er nødvendig for at sikre bæredygtig adgang til naturen. Den rekreative infrastruktur skal ses som et redskab, der løser problemer som for eksempel brugermødet i naturen og hensynet til naturbeskyttelse – og er desuden billigt at investere i i forhold til for eksempel haller og baner.

DGI deltager og bidrager gerne til arbejdet og samarbejder.

Thomas Larsen Schmidt er konsulent i DGI

Hvilken outdoortype er du?

af Lars Nyhuus Henriksen

Foto: Designkayaks

Foto: Lars Nyhuus

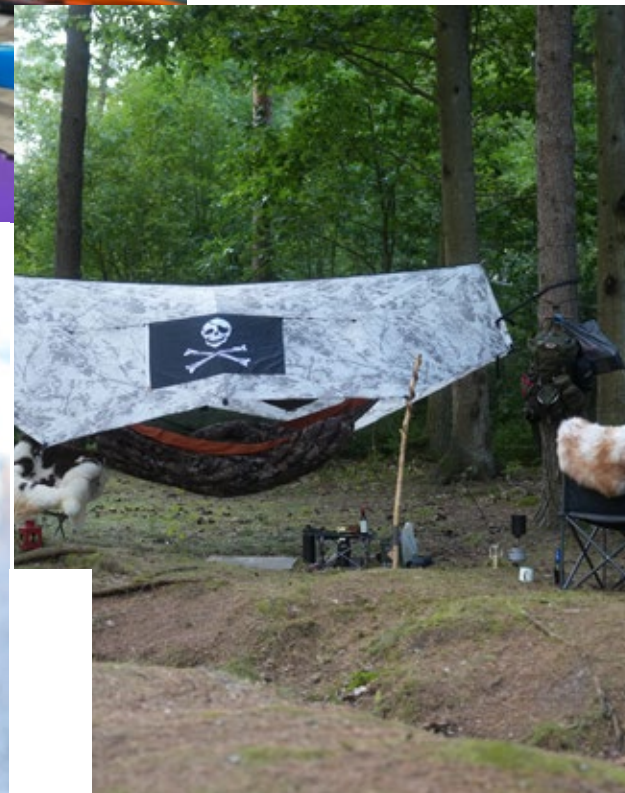

Foto: Birk Hansen

KOMMERCIALISERING OG
INDIVIDUALISERING FORMER
FREMTIDENS FRILUFTSLIV

I de seneste 10 år har outdoor som kommercielt begreb taget voldsomt fart. Man taler om en global supertrend, som har rødder i en bevægelse tilbage til naturen og et ønske om at være nærværende i eget liv. Vi vil gerne leve det sunde liv og det autentiske liv. For virksomheder i outdoorbranchen, men faktisk på markedet bredt set er dette blevet et kommercielt interessant felt. De brancher som er associerede til outdoor - rejser, camping, sport, sundhed, oplevelsesindustri med flere har lugtet lunt. Aldrig har detailhandlen på outdoor været så stor som nu. Aldrig har der været den samme betalingsparathed i oplevelsesøkonomien som nu.

Outdoor er en global supertrend. Med begrebet supertrend menes, at bevægelsen er blevet så omfattende og etableret, at den har reelle samfundsmæssige, ideologiske og økonomiske effekter. Således status. Men hvad kommer fremtiden til at byde på? Jeg tror, vi skal kigge på to hovedspor for at se de frontløbere, som kommer til at tegne fremtiden: Identitet og holdninger.

Customization - design din egen stil

Vi kan også iagttage, at outdoor i stigende grad forstås som en identitetsmarkør. Man ER surfer, man ER vandrer, man ER lystfisker etc. I opfattelsen af outdoor som identitetsmarkør skal man forstå, at billedet ikke er uniformt - faktisk er outdoorkulturen under stadig differentiering og udvikling. I takt med en øget opmærksomhed på miljø og bæredygtighed er relationen til naturen en bærende fortælling i identitetsarbejde. Identitetsarbejde afspejler sig i indkøb, tøjstil, planlægning af oplevelser, formelle og uformelle outdoorfællesskaber, brug af sociale medier etc. Udover en grundlæggende fortælling om naturen dukker temaer som sundhed, eventyr, selvudvikling, fællesskab og personlig succes op i identitetsarbejdet.

I krystalkuglen ser jeg, at den næste store trend inden for outdoor som identitetsmarkør bliver customization. Frontløberne i outdoorkulturen vil i mindre grad betragte sig selv som forbrugere, men i højere grad som medskabere af kulturen. Paradoksalt nok vil det medføre et marked for unikke oplevelser, crossover mellem design/kunsthåndværk og outdoor-udstyr og tøj m.m. Man kan forestille sig en trend med håndmalede cykler som et modtræk til en meget strømlinet og lycrabeklædt MTB-kultur. Nordisk - teltfirmaet fra Silkeborg - overtog forrige år Madam Blå, fordi de kunne se en kobling til glampinglivsstilen. Med nye produktionsformer og teknologier tror jeg, at kunderne kommer til at efterspørge endnu større mulighed for at kunne designe sin egen identitet. Design Kayaks fra Vejle har skabt muligheden for at kunne designe sin egen kajak. De har lavet et interface, hvor man online selv kan designe sin kajak ud fra blandt andet ønsker om størrelse, længde, farve, farver på dæksluger, liner, pagajer m.m., så man kan få præcis den kajak, man ønsker sig. Det betyder, at kunden kan vælge mellem mere end 4.800 forskellige kajaker. Det er endda lykkedes Design Kayaks at skabe en platform, som holder prisen på et entry level-niveau: en typisk pris for en førstegangskøber. Det har de gjort ved hjælp af kloge data og designs i kunderejsen. I den anden ende har vi en dansk designer - Carina Flagfeldt (nogle kender hende som redaktør på Havkajakroerne), som laver stickers til kajakken. Med et enkelt klistermærke er kajakken blevet personlig og levende.

Aktivistiske firmaer

Identitet var det første hovedspor. Det andet spor er holdninger. Der er en stigende interesse for at opsøge outdoorfællesskaber ud fra bestemte værdier. Det betyder et mere broget landskab, hvor holdninger, politik og værdier spiller en stadig større rolle. Det betyder også, at markedet kommer til at blive mere differentieret - man vil gerne købe ind hos dem, man identificerer sig med, og gennem koder i påklædning, valg af aktiviteter og oplevelser, bliver man medlem af bestemte holdnings- og værdifællesskaber. Det betyder for markedet, at man ser ind i en fremtid med færre, men også mere dedikerede kunder.

Outdoorkulturen er altså sammensat af mange ting, mange fællesskaber og mange interesser. Nogle virksomheder vil blive markedsledende, alene ved at udvikle og facilitere nichefællesskaber. Man kan forudse en differentiering på markedet, hvor forskellige produkter og brands også repræsenterer forskellige holdninger og værdier. Det kan måske give anledning til rynkede øjenbryn i en nordisk friluftstradition, hvor holdningerne i høj grad er knyttet til folkelige traditioner og foreningslivet.

Det er ikke særligt dansk for en virksomhed at skulle have aktivistiske holdninger: Det bliver måske til et mission/vision-afsnit nederst på hjemmesiden, men virksomhederne er nervøse for at miste kunder eller komme i modvind, ved at have holdninger. I fremtiden vil virksomheder med holdninger, som også involverer sig i deres kunders levede liv, måske få færre, men også mere dedikerede kunder. Der er en stor efterspørgsel på bæredygtighed og miljøhensyn ved en stor del af outdoor-kunderne - de gider billedligt talt - ikke at købe buræg. Warmpeace og Ridgeline har et godt tag i soldater og veteraner. Der er også kajakroere, som har en stærk forkærlighed for yoga og vegansk mad, og som aktivt opsøger de fællesskaber, hvor de kan dyrke deres interesser. Virksomhederne kommer til at gå væk fra at anvende influencere til selv at være influencere. Det handler om, at vi ikke kun vil handle med firmaer, men også folkene bag. Vi vil mærke dem.

Eksempler på aktivistiske firmaer er f.eks. Superstainable fra Silkeborg, som insisterer på bæredygtighed i produktionsleddet. De har bl.a. et samarbejde med Wild Nature Foundation og repræsenterer et syn på global naturbeskyttelse. Patagonia har samme profil, og familien bag har doneret firmaet til jordkloden: Den 83-årige ejer, Yvon Chouinard, har besluttet at værdierne i virksomheden skal tilgå klimasagen. I København har Spejder Sport netop åbnet en genbrugs- og repairbutik, samt indgået et samarbejde med Kirkens Korshær. Spejder Sport har planer om at etablere genbrugsafsnit i alle butikker i løbet af de kommende tre år.

Lars Nyhuus Henriksen er partner i Team Nord

TRE TYPER, SOM TEGNER OUTDOORKULTUREN LIGE NU

KLATREREN

Den unge klatrer dyrker bouldering - klatring i lav højde uden reb og sele. Der er fokus på sundhed og kropæstetik. Her findes mange veganere og også en del, som dyrker yoga. Afstanden til SUP er ikke så stor. Personen er ofte ung og har mange venner i mange forskellige lande. Vedkommende rejser meget og leder efter den næste magiske solnedgang med bål på stranden. Der er desuden en søgning mod det urbane venue midt i naturen. Personen har stor indflydelse på SoMe - især Instagram.

BUSHCRAFTEREN

En skægget mand med kniv i bæltet, som bruger skoven til fordybelse og dygtiggørelse. Personen går op i sit udseende og bruger mange penge på det helt rigtige udstyr. Mange bushcraftere har tatoveringer med naturmotiver. Der er en god forståelse for kammeratskab og maskuline værdier, som aktivt opsøges i fællesskaber. Holdningsmæssigt er der stor sympati for veteraner. En håndlavet trækop eller et stykke læderhåndværk er blandt de kæreste ejer - gerne med navn skrevet med runer. Er hyppig gæst på vikingemuseer og -markeder. Er måske også en familiefar, som prioriterer fritid med børnene i naturen. Er aktiv både på Facebook og Instagram.

VANLIFEREN

Vanlife er ønsket om en agil og frihedsorienteret livsstil. Vanliferen er blevet ældre, og surfbrættet er skiftet ud med cykler og vandrestave. Det er et pengestærkt segment, som bruger mange penge på biler, udstyr, madoplevelser og kvalitetsoplevelser. De er også kulturbrugere, som gerne besøger et kunstmuseum eller et galleri på ferien. Frontløberne inden for vanlife udvider sæsonen til 12 måneder og inspirerer ofte deres omgivelser til en mere fri livsstil. De har ikke nødvendigvis planlagt deres destination eller aktiviteter hjemmefra, men tager det som det kommer. De er modtagelige for popup-tilbud og ting, som hitter i dagspressen eller på sociale medier. I slipstrømmen af vanliferne har vi tagtelterne, som har de samme værdier, men måske ikke har råd til en campervan. De bruger i højere grad natur/outdoor som deres goto, og er typisk også lidt yngre. Fælles for dem er, at hvis de vælger en campingplads, er de kritiske i forhold til at finde en autentisk naturoplevelse. Mange campingpladser bliver valgt fra - simpelthen fordi der er for meget campingkultur.

Foto: Birk Hansen

Udlodningsmidler til Friluftsliv skal få flere ud i naturen

Af Flemming Torp

Friluftsrådet vil fremme udviklingen af friluftslivet ved at støtte projekter, der styrker friluftslivets fysiske rammer, får flere børn og unge ud i naturen og skaber bedre muligheder for friluftsliv på og i vandet. Derudover skal fremtidens friluftsliv være så bæredygtigt som muligt

Friluftsliv er populært som aldrig før. Som konsekvens af coronakrisen var der mange, der kom ud i naturen og fik øjnene op for de mange gode oplevelser, der venter derude. Men der er stadig mange, der af forskellige årsager ikke har mulighed for at komme ud i naturen i hverdagen. Ikke mindst blandt børn og unge, som i større og større grad mistrives, er der et stort behov for indsatser, som styrker deres forhold til naturen.

Derudover står vi som samfund over for en tid, hvor landskabet i Danmark kommer til at ændre sig markant. Biodiversitetskrisen, klimaforandringer og grøn omstilling kræver, at der bliver mere plads til naturen, og at vi bliver bedre til at passe på den – både på land og til vands.

Friluftslivet skal være bæredygtigt

Friluftsrådet arbejder gennem Udlodningsmidler til Friluftsliv for at understøtte disse forandringer, så muligheder for friluftsliv og beskyttelse af naturen kommer til at gå hånd i hånd. Vi tror på, at ved at skabe bedre muligheder for friluftsliv vil flere få et forhold til naturen og dermed også en større bevidsthed om vigtigheden af at beskytte den.

Men fremtidens friluftsliv skal også udvikles med omtanke i forhold til bæredygtighed, så vi er sikre på, at det bliver en del af løsningen, ikke problemet. Vi er i fremtiden nødt til at forholde os til den måde, vi er ude i naturen på: Hvilke transportformer bruger vi? Hvilket udstyr køber vi, og hvor meget har vi reelt brug for? Hvordan tager vi hensyn til dyre- og planteliv, når vi dyrker vores aktiviteter? Og så videre. Derfor vil Friluftsrådet også fremover opfordre til, at ansøgerne til de projekter, vi støtter med udlodningsmidler, skal have gjort sig overvejelser om, hvordan projekterne kan gennemføres så bæredygtigt som muligt.

Faciliteter og stier kan få flere ud

Det overordnede formål med Udlodningsmidler til Friluftsliv er at udbrede og udvikle friluftslivet og at øge befolkningens naturforståelse. Udbredelsen sker blandt andet ved at støtte projekter, der forbedrer de fysiske rammer for friluftsliv, for eksempel faciliteter i form af sheltere, madpakkehuse, udsigtstårne og meget andet.

Det kan også være ved at støtte etablering af nye stier og ruter, som kan skabe nye forbindelser og veje ud i naturen, hvilket der er et stort potentiale i. Som det er i dag, er der stadig mange steder, hvor det er svært at komme ud i naturen. Faciliteter og afmærkede stier er for mange – og måske især de naturvante – afgørende for, om man kommer ud i naturen. Det skaber tryghed for brugerne og giver mulighed for nye oplevelser.

Ofte kan de mange frivillige ildsjæle, der er i hele landet, være nøglefigurer i forhold til at skabe nye muligheder i lokalområdet og introducere nye målgrupper til friluftsliv. Også i forhold til projektets forankring og levedygtighed er frivillige kræfter guld værd. Derfor er det vigtigt for os at bakke op om det frivillige engagement, og vi lægger i vores behandling af ansøgninger stor vægt på frivillighed.

Vandets potentiale

Vandfriluftsliv er et af de temaer, som Friluftsrådet har særligt fokus på at udvikle gennem Udlodningsmidler til Friluftsliv. Vi ser i disse år en stigende interesse for at dyrke friluftsliv på og i vandet. For eksempel er kystturismen i vækst, og aktiviteter som SUP og vinterbadning er blevet meget populære. Vi har de seneste år modtaget mange ansøgninger om blandt andet saunaer,

badebroer og grej, som skal gøre det muligt at bade samt dyrke andre vandaktiviteter året rundt. Denne udvikling vil vi gerne understøtte, for på trods af vandaktiviteternes popularitet er der stadig stort potentiale for at skabe bedre forbindelse mellem land og vand.

Naturen skal være en del af børn og unges hverdag

Alt for mange børn vokser i dag op uden at have et forhold til naturen. Dermed går de glip af det mentale frirum, som naturen kan være, og de risikerer aldrig at blive en del af de fællesskaber, som naturen danner ramme om. Og hvis man aldrig har haft et forhold til naturen, så kan det også være svært at se, hvorfor den er værd at værne om.

Derfor mener Friluftsrådet, at børn og unges forhold til naturen er en alvorlig udfordring, samfundet står over for, og noget, vi gerne vil ændre på. Vi støtter derfor projekter, der fremmer friluftsliv og naturoplevelser for børn og unge, eller som øger børn og unges naturforståelse gennem aktiviteter og formidling i det fri. Det kan for eksempel være, at børn bliver introduceret til naturen gennem et skolehaveprojekt, at de får mulighed for at prøve forskellige friluftsskaktiviteter i samarbejde med lokale friluftsföreninger eller gennem forløb for særlige målgrupper, for eksempel unge med mentale udfordringer.

Søg tilskud til din gode idé

Har du en god idé til et projekt, der skaber bedre fysiske rammer for friluftsliv, nye muligheder for vandfriluftsliv, eller som udvikler børn og unges friluftsliv? Så kan du søge om tilskud fra Udlodningsmidler til Friluftsliv. De næste frister for ansøgninger er 15. juni og 15. september 2023.

Flemming Torp er næstformand i Friluftsrådets bestyrelse

TRE TEMAER FOR PROJEKTER

Du kan søge om tilskud fra Udlodningsmidler til Friluftsliv inden for tre temaer:

FYSISKE RAMMER FOR FRILUFTSLIV: Du kan søge tilskud til projekter, der skaber bedre fysiske rammer for friluftsliv, så flere kommer ud og oplever naturen. Det kan for eksempel være shelterpladser, bålhytter, fugletårne eller faciliteter, der imødekommer personer med handicap eller andre særlige behov. Det kan også være friluftsudstyr til udlån, stier og andre fysiske tiltag, som forbedrer adgangen til naturområder.

VANDFRILUFTSLIV: Du kan søge tilskud til projekter, der skaber bedre muligheder for at dyrke friluftsliv i direkte tilknytning til vand. Det kan for eksempel være faciliteter, som skaber nye muligheder for friluftsskaktiviteter eller skaber bedre adgang til vandet. Det kan også være udstyr til vandaktiviteter eller formidling af naturen under vandoverfladen.

BØRN OG UNGES FRILUFTSLIV: Du kan søge tilskud til projekter, der fremmer børn og unges friluftsliv eller øger deres naturforståelse. Det kan eksempelvis være etablering af skolehaver, udstyr og faciliteter som understøtter friluftsliv og naturforståelse, eller tiltag, der gør det nemmere at flytte undervisningen ud i det fri.

Læs mere på friluftsradet.dk/tilskud

Bliv medlem

Som medlem af Dansk Friluftsliv kommer du i kontakt med et stort netværk af vejledere og formidlere indenfor dansk natur og friluftsliv. Derudover modtager du to-tre gange årligt foreningens blad, Dansk Friluftsliv.

Du er naturligvis også velkommen til foreningens årsmøde og seminarer.

Du bliver medlem af foreningen ved at sende en mail til **mail@danskfriluftsliv.dk** med følgende oplysninger:

- Email-adresse
- Dit navn
- Din institution (hvis du skal have et institutionsmedlemsskab)
- Postadresse
- Telefonnummer

Kontingent

Almindeligt medlemsskab: 450 kr. årligt
Institutionsmedlemsskab: 900 kr. årligt
Ved institutionsmedlemskab får man tilsendt 2 blade af hver udgivelse.

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

ISSN
0909-0614

